

GDJE JE

NEKAD

BIO

DOM

*Migracijske priče
klimatske krize*

*Migracijske priče
klimatske krize*

Gdje je nekad bio dom

Priče napisane od strane (po abecednom redu)

Alenka Gorjan, Almin Sitnić, Azra Zahirović, Christopher Chukwudi Chime, Darinson Palacio, Dino Sinanović, Emina Čobo, Estefania Cavalié, Giorgio Barbato, Huriye Arikan, Ingrid Maraspin, Ivona Mandić, Katerina Kočkovska Šetinc, Lejla Nametak, Mariana Pfenniger, Mersiha Čomor, Nathalia Valderrama, Nora Kriebbaum, Sonja Graf, Špela Pahor i Ulrike Eveline Dziurzynski

Prikupio i uredio/la

Manca Šetinc Vernik

Urednik asistent

Karmen Kogoj Ogris

Urednik b/h/s verzije

Merima Bećirović

Prevod

Adna Kujan

Lejla Škaljić

Adla Blagajac

Lektura

Tina Marić

Razija Arikan

Dizajn i ilustracija naslovnice

Dalibor Kazija

Financirano od Erasmus+ programa (partnerstva za suradnju).

Objavio

Udruženje Agencija lokalne demokratije iz Mostara

Fra Ambre Miletića 30, Mostar

www.ldamostar.org

Kopije

100

Print

PRINT CENTAR GREEN Mostar

Mostar, Oktobar 2023.

Sadržaj

<i>Priče</i>	<i>Stranica</i>
01 „Obećana zemlja“: Obećanja ne pomažu ljudima da prežive	7
02 Nakon oluje: Obiteljsko putovanje preživljavanja u Myanmaru	13
03 Put prema svjetlijoj budućnosti	17
04 Sijanje sjemena za budućnost	22
05 Zlatno nebo na kraju oluje	29
06 Vino, singani i Bolivija: Klimatska otpornost na jugu Bolivije	33
07 Poruka nade i solidarnosti: Priča o jednom nevjerovatnom čovjeku iz Ugande	37
08 Putovanje otpornosti: S tefanina priča o klimatskoj migraciji i nadi	41
09 Vita: Piran prošlosti i budućnosti	46
10 Klimatske promjene videne izdaleka: Eloisina priča	52
11 Žetva, dom i nada izgubljeni u odronu	56
12 Ključ budućnosti	62
13 Klimatske promjene u Chocóu: Izazov koji promovise migraciju	67
14 Probijanje snijega i prilagođavanje staništa zbog klimatskih promjena očima austrijskog farmera	72
15 Kad dođe kiša: Sarina priča iz Ugande	77
16 Biti agent promjene u Boliviji	80
17 Ukradeni snovi	86

Gdje je nekad bio dom je na putu

Manca Šetinc Vernik

Dobrodošli na književno putovanje oko svijeta. Ova knjiga će vas odvesti na putovanje u kojem ćete otkriti različite priče pojedina i njihovih zajednica iz veoma različitih dijelova naše planete. Kroz njihove priče možete saznati koliko su pogođeni jakim silama klimatskih promjena. Knjiga je rezultat zajedničkog napora učesnika projekta „Beyond the Tales” u kojem su tražili poveznice između klimatske krize i ljudske migracije. Ove poveznice se često – namjerno ili ne – i danas zanemaruju. Naime, utjecaji klimatske krize, koja ljude prisiljava na selidbu, nisu uvijek trenutni, ekstremni i katastrofalni, kao što smo vidjeli i u Sloveniji – prošle godine s teškom sušom i gotovo neobuzdanim požarima, a ove godine s razornim poplavama. Češće, oni su postepeni i spori, jedva primjetni za slučajnog posmatrača, ali ništa manje oštri, ništa manje smrtonosni. Kako uočiti posljedice porasta nivoa mora, preplavljenja podzemnih voda morskom vodom, zaslanjivanja tla, širenja dezertifikacije? Možemo li vidjeti uzroke učestalosti i dužine suša, čak i suša koje traju godinama, umiranja stoke i ponovnog propadanja usjeva; veze između topljenja tisuća godina leda i nestašice vode za piće s druge strane svijeta?

Odluke ljudi da se presele stoga se ne odnose samo na spašavanje vlastitih života i života članova obitelji u jednom određenom trenutku, već na nadu u bolju budućnost za buduće generacije. One su oblik ljudskog odgovora i prilagođavanja svijetu koji se mijenja, u ovom slučaju klimatskoj krizi. Zbog toga je ova knjiga prije svega demonstracija potencijala čovječanstva, demonstracija ljudske otpornosti u promjenjivom svijetu klimatskih ekstrema. U pričama ćete otkriti unutrašnje migracije, odnosno migracije unutar zemlje, kao i one preko granica, uključujući i one na velike udaljenosti; čitat ćete o želji za povratkom u zavičaj, kao i o srušenim snovima kada kuće nema i kada povratak više nije opcija, jer život tamo više nema smisla.

„Terenski” dio projekta, koji se odvijao putem internetskih veza, telefonskih poziva, razgovora i online videorazgovora, okupio je ljude iz cijelog svijeta: od Čilea, Kolumbije i Bolivije, do Myanmara i Filipina; od Ugande, Irana i Palestine, do Španjolske, Austrije, Bosne i Hercegovine i Slovenije. Učesnici su se upoznali i podijelili svoje priče o raseljavanju uzrokovanom klimom. Osobne veze i prijateljstva

stečena u tom procesu prebrodila su sve geografske i kulturološke barijere, a u svjedočenjima je često bilo i suza, ali i smijeha. Rezultat ovih iskrenih veza je knjiga pred vama – „Gdje je nekoć bio dom”, koja sadrži 17 priča iz cijelog svijeta.

Ovo nisu samo priče; oni su prozori u srca, umove i domove ljudi koji su se suočili s grubom realnošću promjena u svijetu koji smo nekada poznavali. Dok čitate ove stranice, otkrit ćete moć osobnih narativa koji otkrivaju skrivene istine o klimatskoj krizi. Priče nadilaze blage statistike, analize i naslove studija i članaka i pozivaju vas da uđete u kožu onih koji su morali donijeti odluke koje mijenjaju život. Oni će vam pokazati ne samo današnje borbe za opstanak, već i sjeme sutrašnjih pobjeda, posijano u plodno tlo ljudskog suosjećanja.

Ali knjiga također predstavlja ogledalo i jedinstvenu priliku da preispitamo vlastitu percepciju svijeta i, prije svega, naše postupke u njemu. Možemo se zapitati jesmo li spremni preuzeti odgovornost za sutra, ali i za prošlost: za svoju povijesnu i moralnu odgovornost kao nasljednike i nasljednice (neo)kolonijalnog kapitalističkog osiromašenja ljudi i prirode, a sve u ime napretka. Ovo posljednje je diktirao glavni grad globalnog sjevera, dok su posljedice imperijalizma prvi osjetili ljudi globalnog juga, daleko od naših očiju i daleko od srca. Ali sada njezini utjecaji sve više sustižu i nas. Sa svim akumuliranim znanjem, podacima, idejama i pričama oko nas, što mi sada radimo po tom pitanju? Što možemo učiniti, pojedinačno i kolektivno, kako ublažiti klimatsku krizu koju tek sada sve više doživljavamo iz prve ruke? To je pitanje na koje ćemo svi mi, htjeli mi to ili ne, morati odgovoriti svojoj djeci i budućim generacijama od kojih sada posuđujemo svijet sadašnjosti. „Gdje je nekoć bio dom” također je poziv da postanete dio globalne priče u kojoj svi imamo ulogu u borbi za otporniji, suosjećajniiji, pravedniji i održiviji svijet budućnosti za sve.

„Obećana zemlja“

Obećanja ne pomažu
ljudima da prežive

Alenka Gorjan

Studija slučaja
Uganda

Webinar
Razumijevanje
klimatskih migracija

U ovoj priči istražujemo putovanje pojedinca u pozadini globalnog izazova koji utječe na mnogobrojne živote. Klimatske promjene, neviđena kriza, bacile su svoju sjenu na društvo, predstavljajući brojne izazove. Njihove posljedice se osjećaju kod svih, iako u različitim mjerama. Nažalost, neki su prisiljeni napustiti svoje domove u očajnom nastojanju da prežive. Unatoč ozbiljnosti situacije, status klimatskih izbjeglica još uvijek nije riješen.

Dok pišem ovu priču, vani divlja ozbiljna oluja praćena jakim vjetrovima, obilnom kišom i tučom. Dok gledam kroz prozor, nadajući se najboljem, prisjećam se svog bivšeg učitelja iz Ugande. Pričao mi je o nevoljama ljudi koji su preživjeli klizišta, samo da bi se preselili u drugi okrug gdje sada moraju gladovati zbog nedostatka kiše. Iako afrički kontinent najmanje doprinosi emisijama, najviše je pogođen klimatskim promjenama. U proteklim desetljećima, Uganda se susrela sa sve nepredvidljivijom kišom, koja je dovela do izlivanja rijeka, klizišta i odrona koji odnose živote i uništavaju zajednice, posebno u planinskim područjima. Osim toga, produžene sušne sezone su postale češće, što dovodi do gubitaka u poljoprivredi i stočarstvu te suočava mnoge ljude s posljedicama klimatskih promjena.

Bududa okrug, Henryjevo rodno mjesto...

Jedno od najpogođenijih planinskih područja u istočnom dijelu Ugande je Bududa okrug, gdje je rođen bivši učitelj Milton Henry Mutsaka. Proveo je svoj život na padinama planine Elgon, blizu nacionalnog parka „Mount Elgon”, gdje je kiša bila obilna, a opskrba vodom dovoljna za uzgoj usjeva. 22 godine bio je posvećen poučavanju u osnovnoj školi kao učitelj trećeg razreda, zarađujući skromnu plaću koja nije zadovoljavala njegove osobne potrebe. Živio je sa svojom obitelji u kući koja se sastojala od dnevnog boravka, blagovaonice, tri spavaće sobe i kuhinje. Posjedovao je mali komad zemlje u blizini svog doma na kojem je mogao uzgajati banane, kasavu, grah i batate

za kućnu potrošnju, a kavu za komercijalne svrhe. Također je imao i dvije egzotične krave koje su mu davale mlijeko. Radnim danima, od ponedjeljka do petka, Henry je radio u školi od 7:00 do 17:00 sati. Kad bi se vratio s posla, brinuo se za svoje dvije krave. Vikendom, u slobodno vrijeme bio je posvećen svom vrtu.

Sve se promijenilo...

Međutim, klimatske promjene i povećana pojava obilnih kiša pretvorile su Bududa okrug u područje podložno klizištima, predstavljajući značajnu prijetnju preživljavanju njegovih stanovnika. Tijekom posljednjeg desetljeća, okrug je doživio nekoliko velikih klizišta koja su rezultirala velikim gubitcima ljudskih života, domova, imovine, škola, domaćih životinja i usjeva. Henry i njegova obitelj izgubili su svoje voljene, kuću, obje krave, imovinu i usjeve.

Zbog teških životnih uslova i stalne prijetnje klizištima u Bududa okrugu i drugim planinskim regijama u okruzima Manafwa, Namisidwa, Sironko i Bulambuli, mnogi su ljudi prisiljeni migrirati u potrazi za sigurnijim životnim uslovima. Vlada je osigurala lokaciju u regiji Bugisu, na ravnom području okruga Bulambuli, koje graniči s polu-pustinjskim područjem Karamonja na sjeveroistoku Ugande, kao sigurno mjesto za preživjele. Gradnja trokrevetnih kuća počela je 2018. godine. Od svibnja do srpnja 2019. godine, prva faza naseljavanja 101 domaćinstva izvedena je na području naselja Bunambutye u okrugu Bulambuli.

Obećana zemlja

Kada sam upoznao Henryja, on i njegova porodica već su se smjestili u novi dom u naselju Bunambutye, koje je bilo obećana zemlja za ljude koji su mnogo izgubili. Osim svoje sedmoro djece, on je kod sebe primio i dva druga dječaka koji su izgubili roditelje u klizištu. Njegova obitelj došla je ovamo tijekom druge faze preseljenja u veljači 2020. godine, kada je preseljeno 141 domaćinstvo. Njegovi rođaci su također uključeni u sve faze preseljenja. Treća faza preseljenja od 22 domaćinstva uslijedila je u februaru 2022. godine, a najnovija, četvrta faza, u kojoj su preseljeno 42 domaćinstva, dogodila se u travnju ove godine.

S rastom zajednice, rastu i izazovi s kojima se suočavaju njezini stanovnici. Premijerov ured trenutno razvija strategiju za preseljenje preko 1000 dodatnih domaćinstava iz distrikata Manafwa,

Namisindwa i Sironko, a uglavnom iz najviše pogođenog distrikta Bududa, gdje su Henry i njegova obitelj nekada živjeli.

Nakon preseljenja, Henry je trebao nastaviti s poučavanjem u svom rodnom distriktu. Međutim, kako nije imao kuću tamo i morao bi svakodnevno putovati, te uz nisku platu koju nudi vlada, odlučio se povući. Nakon što je dobio zajam od Bumasari Tuuban Resettlement Maize Farmers Sacco Ltd., iskoristio je priliku da se uključi u poljoprivredu na većoj skali kao poslovni poduhvat.

Novi dom, novi izazovi

Ljudi koji su već toliko pretrpjeli, i kojima je obećan „raj na zemlji“, kako je to Henry rekao, sada se suočavaju s dodatnim izazovima koji proizlaze iz dugih sušnih sezona, što dovodi do nedostatka pitke vode, uništenih usjeva i gladi. Tijekom naših razgovora, Henry je bio preplavljen brigom.

Kada su se Henry i njegova obitelj odlučili preseliti u naselje u polusušnom distriktu Bulambuli, vlada je dala mnoga obećanja. Svako domaćinstvo u drugoj fazi preseljenja dobilo je trosobnu kuću, smještenu na 4 duluma zemlje, zajedno s dodatnih 8 duluma plodne zemlje za poljoprivredu. Henry je s nestrpljenjem očekivao priliku da vodi pristojan život, da uzgaja svoju hranu, da se bavi poljoprivredom na većoj skali, te da svojoj djeci osigura obrazovanje i svjetliju budućnost.

Međutim, mnoga obećanja vlade još uvijek nisu ispunjena, ostavljajući preseljene ljude pred novim i teškim uslovima. Obećanja čiste vode koja će teći gravitacijskim sustavom za kućnu upotrebu, vode s česme, struje, vode za proizvodnju, junica za mlijeko u svakom domaćinstvu, kao i osnovne kućanske potrepštine i traktora, nisu ispunjena. Kao što dodaje, nisu ispunjene ni obaveze za osiguranje osnovnog, srednjeg i univerzitetskog obrazovanja za njihovu djecu, zajedno s donacijama od nevladinih organizacija poput GiveDirectly, World Vision, Save the Children u Ugandi, Will Trust, UNICEF, UWESCO, CARE, Oxfam i ACCRA (African Climate Change Resilience Alliance). Osnovna škola je izgrađena, ali nije ograđena iz sigurnosnih razloga. Ostala nepotpunjena obećanja uključuju izgradnju administrativnih jedinica u naselju i srednje škole kako bi se riješio problem lošeg obrazovanja njihove djece, kao i izgradnju crkvi.

„Sve što nam hitno treba u ovom trenutku je voda za kućnu potrošnju i poljoprivredu. Ako bismo barem dobili pomoć u

snabdijevanju vodom, nekako bismo se snašli i mogli brinuti o svojim porodicama”, rekao mi je Henry.

U naselju Bunambutye izgrađen je samo jedan rezervoar za vodu, a potom su instalirani solarni paneli za crpljenje vode iz podzemnih izvora u plastične rezervoare. Tokom prvog preseljenja, 101 domaćinstvo je dobilo vodovodnu vodu, ali se isporuka pokazala nedovoljnom. Trenutno, oko 300 domaćinstava, s više od 5000 ljudi, dijeli ovu vodu, koja je slana u usporedbi s onim što su imali na brdovitim područjima. Oni koji su stigli tokom kasnijih faza preseljenja, poput Henryja i njegove porodice, moraju hodati daleko kako bi donijeli pitku vodu, jer nemaju dovod vode u svojim kućama. Štoviše, u nekim slučajevima dolaze do izvora vode samo da bi otkrili da je isušen. Zdravstvena ustanova i osnovna škola također nemaju pouzdanu vodoopskrbu i struju.

Kad su Henry i njegova obitelj došli u ovo naselje za spas, obećana im je pomoć u vidu hrane svakog mjeseca. Međutim, nakon samo godinu dana, ta pomoć je prestala, iako su i dalje imali problem s pouzdanom opskrbom vodom kako bi uzgajali vlastitu hranu. Henry, kao i mnogi drugi, posadio je kukuruz, grah, kikiriki, sunčokret, maniok, slatki krumpir i sorgo koristeći ručne alate za kućnu upotrebu i komercijalnu upotrebu nakon kiše. Nažalost, uslijedila je dugotrajna sušna sezona koja je uništila većinu usjeva i ostavila mnoge ljude gladnima. Bez usjeva, nema hrane. Zamolili su vladu barem za nešto hrane, ali unatoč njihovim molbama, još uvijek nisu dobili pomoć. Nadaju se nekoj kiši u srpnju, ali neki stanovnici već razmišljaju o povratku u svoj stari dom/distrikt u potrazi za hranom kako bi preživjeli. „Kad bi bar bilo dovoljno kiše, osjećao bi se kao kod kuće”, uzdahnuo je Henry.

Kada smo se Henry i ja posljednji put dopisivali krajem srpnja, situacija je još uvijek bila ista. Očekujući nešto kiše tijekom mjeseca, ljudi su ranije posadili svoje usjeve, nadajući se da će svaka kap vode pomoći njihovom nicanju. Nažalost, kiša je pala samo jednom, što nije pomoglo rastu usjeva kako su se nadali.

Novi život

„Trenutno je život dosadan jer nemamo puno toga što možemo raditi, s obzirom na dugotrajnu sušu, osim razmišljati o tome što jesti dan za danom”, kaže Henry. Ponosi se sa svoja četiri sina i tri kćeri, ali je i zabrinut za njihovo obrazovanje. Pristup kvalitetnom obrazovanju

dolazi po višoj cijeni u privatnim školama, a nažalost, u njihovom naselju nema takvih škola. Sva njegova djeca, osim jednog koji je nedavno završio fakultet farmaceutskih nauka, trenutno pohađaju školu. Njegov drugi sin nestrpljivo čeka prijem kako bi započeo studij na Fakultetu prirodnih nauka u poljoprivredi, dok su troje njegove djece u srednjoj školi, a najmlađi blizanci pohađaju privatnu osnovnu školu kako bi stekli temelje kvalitetnog obrazovanja. Osim toga, Henry brine o dvojici dječaka koji su tragično izgubili roditelje u odronu. I oni pohađaju srednju i osnovnu školu pod njegovim starateljstvom. Trenutno nijedno od djece ne prima podršku od strane vlade, što znači da Henry mora sam snositi teret njihovih školarina.

Kako se vlada usmjerava na preseljenje brojnih kućanstava iz ovog područja iz visokorizičnih područja, posebno iz okruga Bududa, a da pritom ne ispunjava svoja početna obećanja, Henry i drugi stanovnici koji već žive ovdje osjećaju se zaboravljenima i nebitnima. Vlada ne priznaje izazove s kojima se ljudi suočavaju nakon preseljenja, ostavljajući ih da još uvijek čekaju obećanu podršku.

Henry kaže da je ponekad teško ostati pozitivan. Priznaje da je vladino osiguravanje dovoljno plodnog zemljišta za one koji su preseljeni na područje Bunambutye pozitivan korak. Stanovnici, koji su vrijedni, iznimno cijene priliku da obrađuju zemlju, ne samo za vlastitu prehranu kao prije, već i u komercijalne svrhe. Dostupnost dovoljne količine vode omogućila bi im da učinkovito brinu o svojim porodicama. Njihove glavne brige odnose se na njihovu djecu. Bez adekvatne potpore za svoju djecu, njihovi životi su u opasnosti. Stoga se i dalje nadaju da će netko unutar vlade poslušati njihove molbe i pružiti potrebnu pomoć. Pravilna opskrba vodom dala bi im osjećaj pripadnosti i neovisnosti, jer više ne bi morali ovisiti o drugima. Henry se nada da će vlada prepoznati da se suočavaju sa sličnim izazovima kao i susjedna polupustinja, regija Karamonja na sjeveroistoku Ugande, te da će im i pružiti istu razinu pomoći.

Nakon oluje

Obiteljsko putovanje preživljavanja u Myanmaru

Nora Kriechbaum

Studija slučaja
Mjanmar i Bangladeš

Sreo sam Naw u svibnju 2023. godine kada smo razgovarali uz pomoć moderne tehnologije. Ja sam bio udobno smješten u svom domu u Beču, dok je Naw bila okružena bujnom zelenom vegetacijom pod drvenim krovom u Hpa-anu, glavnom gradu države Karen, Myanmar, gdje sada živi.

Bio je hladan kišni dan kod mene, dok je sunce obasjavalo Nawino lice dok se predstavljala: Naw Eh Wah ima 37 godina. Ima četiri kćerke. Imaju 15, 11, 7 godina i 4 mjeseca. Naw je zastala prije nego što je nastavila polako: „Moje prvo dijete bio je dječak. Umro je u svibnju 2008. godine tijekom ciklona, kada je imao samo 3 godine i 11 mjeseci.”

Naw potiče iz malog sela Talupartaw u diviziji Ayeyarwady. Selo se nalazi uz rijeku Irrawaddy. Sa ozbiljnošću u glasu, Naw se prisjeća: „Onog dana kada je ciklon uništio selo, bilo je vjetrovito. U 13 sati ljudi su čuli na radiju da treba rano kuhati, a zatim otići na sigurno mjesto jer će biti „jak vjetar”. Ali nismo stigli da jedemo. Nismo očekivali da će oluja biti tako jaka. Ovo se u našem selu nije dogodilo nijednoj generaciji ranije, a ljudi nisu znali šta da rade kada se ciklon približavao zemlji.”

Naw nastavlja: „Voda je brzo rasla i neki ljudi su požurili da se popnu na crkvu, koja se činila dovoljno velikom i visokom da bude sigurna od poplave. Ali voda je porasla toliko visoko da su se zaglavili na zgradi kada je ciklon pogodio selo. Gotovo svi ljudi zaglavljani na krovu crkve su umrli. Bilo je veliko nevrijeme i poplava. Izgubila sam kontakt sa članovima svoje obitelji. Svi su samo pokušavali da prežive držeći se za nešto što je plutalo po vodi da se ne bi udušili. Preživjela sam tako što sam uspjela zgrabiti drvo i pokušala se sakriti od oluje. Voda je prekrila sve, uključujući i moju kuću. Kada je došlo jutro, shvatio sam da je sve nestalo. Moja kuća je uništena i izgubili smo malog sina. Umrli su i moj ujak i čitava njegova obitelj. Od 100-200 domaćinstava u selu, oko 30 mojih rođaka je umrlo. Više od stotinu je umrlo zajedno sa drugim domaćinstvima.”

Napustiti selo i započeti novi život nije bilo lako, objašnjava Naw. „Dva dana nakon ciklona i uništenja sela, nismo dobili nikakvu

pomoć od vlade. Suprug i ja smo odlučili da se preselimo u glavni grad zajedno sa još nekoliko stanovnika sela. Pastor je pomogao uspostaviti kontakt s ljudima iz drugog sela koji su formirali spasilački tim i pomogli ljudima da pobjegnu u Hpa-an, glavni grad države Karen. Ukupno je bilo 4-5 grupa koje su došle u grad iz različitih sela nakon što im je ciklon uništio domove. Vlada je obećala pomoć kako bi im pružila osnovu za početak novog života. Kada smo stigli u glavni grad, vlada nam je davala samo 20 dolara mjesečno po porodici pet mjeseci. Neke od 4-5 grupa po dolasku su dobile još nešto od obećane pomoći od vlade u obliku novca, riže i drugih zaliha.”

Nakon odlaska, život se promijenio...

„U svom malom rodnom selu, zajedno sa suprugom bavila sam se poljoprivredom i pecala sam na rijeci. Nismo imali svoju farmu, ali smo radili na farmi za druge ljude. Moj prihod tada je bio oko dva dolara dnevno. Sada ujutro kuham i ručno perem rublje za obitelj. Zarađujem za život ručno perući rublje za ljude u njihovim domovima. Moj muž radi u trgovinama rižom, gdje mora nositi jako puno vreća riže, što je fizički zahtjevan posao. Koristimo prihode da kupujemo hranu na pijaci i borimo se da plaćamo najam. U blizini žive ljudi iz istog sela kao i mi, koji su doživjeli istu katastrofu i također pobjegli. Važno mi je da svaki dan idem u obližnju crkvu.”

Na pitanje o njezinim ciljevima, željama, te stvarima koje bi voljela vidjeti, Nawino lice se ozari. Udahne i zatim kaže: „Željela bih imati miran život, dobru i dovoljno veliku kuću za svoju obitelj, gdje možemo živjeti zajedno, gdje ne moramo plaćati najam i gdje imamo bolje uvjete za život.” Naw pravi tešku pauzu, a zatim nastavlja: „Nisam mogla ponovno posjetiti svoje selo, ali bih voljela vratiti se i vidjeti svoju majku koju nisam vidjela otkako smo otišli. Ona je još uvijek u selu i voljela bih da joj pokažem unuke. Ona ne može sama doći u glavni grad jer je jako daleko, ima preko 60 godina i preslaba je da putuje.” Naw uzdiše: „Za mene i moju obitelj, putovanje nazad u svoje selo bi koštalo 100 dolara, a to je preskupo. Morali bismo uštedjeti cijeli naš tromjesečni prihod. Ali ne planiramo se vratiti u naše selo. Bilo bi preteško ponovno izgraditi svoje živote tamo.”

Naw objašnjava da ljudi znaju da se u narednim mjesecima očekuje ciklon sličan onom iz 2008. godine. „Ljudi se već pripremaju i odlaze u područja s većom nadmorskom visinom. Od vlade i međunarodne zajednice se očekuje da ovaj put blagovremeno upozore

stanovništvo, što znači što je prije moguće, da ga pripreme, upute i pomognu mu da se bolje zaštiti, te da pruže hitniju pomoć nakon ciklona kako se ljudi ne bi morali seliti negdje drugdje.”

* * *

Ciklon za koji je Naw znala da dolazi formirao se dan nakon intervjua i stigao u Mjanmar 14. svibnja 2023. Pogodio je 1,6 miliona ljudi. Umrlo je više od 455 ljudi.

Put prema svjetlijoj budućnosti

Ivona Mandić i Emina Čobo

Nekada davno, u suncem opečenoj zemlji Irana, živjela su dva prijatelja iz djetinjstva po imenu Araš i Lejla. Bili su nerazdvojni i dijelili su duboku vezu koja je prerasla u ljubav kako su starili. Međutim, surova stvarnost njihove domovine počela je bacati sjenu na njihove snove.

U svojoj domovini, Araš i Lejla su se suočili sa zastrašujućim iskušenjem gneva prirode – strašne suše poharale su nekada plodne zemlje, ostavljajući tlo isušanim i nepopustljivim. Kako su usjevi venuli, tako su nestajale i nade u prosperitet seljana. Suočeni s takvim nedaćama, mnogi iz ruralnih sela i malih gradova potražili su utočište u užurbanoj prijestolnici, nadajući se da će pronaći privid boljeg života. Međutim, prijestolnica, nekada živa i gostoljubiva, borila se da podnese težinu ovog očajničkog priliva, ostavljajući ga preopterećenom i zagađenom. Nagomilane mase opterećivale su gradske resurse, zbog čega je bilo teško osigurati sve one koji su tražili utjehu na njegovim prepunim ulicama. Stoga ih je nevolja Araša i Lejline domovine natjerala da krenu na putovanje koje će promijeniti život – putovanje podstaknuto ljubavlju, preživljavanjem,

Oni koji su gledali u spaljeno lice prirode pod žarkim suncem Irana svjedočili su pravom licu globalnog zagrijavanja i klimatskih promjena. Zajedno sa sušom došla su isušena zemljišta, pusta poljoprivredna polja i rastuće temperature koje su suštinski uticale na način života Irana. Padavine s neba bile su nedovoljne, a tlo je pucalo od žeđi. Poljoprivreda je stnjala pod ovim surovim uslovima; usjevi su se činili uvenutim, vegetacija je izgledala kao pretvorena u pepeo, a farmeri su se žestoko borili sa oskudicom.

Voda, izvor života, trebala je biti u izobilju, ali je i ona pala u nevolju. Nekada jednostavan čin pronalaženja vode za piće postao je borba. Rijeke su presušivale, jezera su se smanjivala, a izvori vode se brzo iscrpljivali. Ova situacija je uticala na sve slojeve društva; seoski farmeri su se borili da održe svoje poljoprivredne aktivnosti, dok su urbani stanovnici nosili umor i zabrinutost zbog suše. Suša i vrućina nisu samo ugrožavale tlo i vodu; ugrožavali su i ljudske živote. Sela su bila napuštena, a migracije su predstavljale veliki pritisak na gradove. Ljudi su hrlili u gradove, noseći svoje nade, ali urbana

* Imena su izmišljena, a narativ je mješavina svjedočenja ljudi na lokalni i ljudi s međunarodnom zaštitom koji žive izvan Irana.

područja su se borila sa svojim problemima. Ograničeni energetske resursi, brza nezaposlenost i potencijalno pretrpana infrastruktura oslikali su izazovnu sliku.

Iranci su odoljeli ovim ostrim udarima prirode. Razmišljali su o načinima za uspostavljanje održivog upravljanja vodama, radili na sprečavanju dezertifikacije i istraživali alternativne izvore energije. Međutim, ova borba nije bila nimalo laka. Vođeni ljubavlju prema svojoj zemlji i baštini, ljudi su se suočili sa ovim izazovima, a sve u nadi da će generacijama koje dolaze ostaviti bolji svijet.

Araš je prilično naporno radio. On zaista nije želio da napusti svoju zemlju. Bio je profesionalni nastavnik, ali se u slobodno vrijeme bavio poljoprivredom. Bio je to još jedan način zarađivanja za kruh. Toliko se borio, ali njegove alternative su nestale. U prvim mjesecima 2016. godine, Araš se našao na raskrsnici koja će krojiti njegovu sudbinu. Živeći u svom rodnom Iranu, gajio je žarku želju za svjetlijom budućnošću. Sa ograničenim znanjem o složenom putu ka Evropi, krenuo je na put nade. Njegova prva destinacija: Turska, zemlja u koju se upustio sa srcem punim iščekivanja. Turski krajolik je bio čudno poznat, ali Araš je tražio više od fizičke blizine. Žudio je da se poveže sa kolegama izbeglicama u Istanbulu, upije njihove priče i stvori veze koje će se pokazati presudnim na teškom putu koji je pred nama. U razgovorima vođenim prigušenim tonovima, izvlačio je uvid u tajni svijet krijumčarskih mreža, visoku cijenu prolaza i dobronamjerne duše spremne da pruže ruku pomoći. Sakupivši hrabrost, Araš je doneo odluku koja mu je promenila život. Zajedno sa grupom suputnika, prihvatio je opasnu ponudu i krenuo iz Turske da stigne do obala Grčke.

Bila je to 2016. godina, vrijeme kada se Grčka borila sa ogromnim prilivom izbjeglica. Kako su se približavali granici, atmosfera je postajala napeta. U pokušaju da regulišu stalni protok čovečanstva, zvaničnici su pregledali svaki dokument, svako lice. Za Araša, ovo je označilo kritičnu tačku. U strahu od povratka u zemlju koju je ostavio, preduzeo je drastičan korak – riješio se svojih ličnih dokumenata i usvojio novi identitet, identitet afganistanskog državljanina. Ovaj proračunati rizik je bio potkrijepljen shvaćanjem da su administrativne borbe u Afganistanu učinile pribavljanje dokumentacije ogromnim izazovom. Da bi ojačao svoju fasadu, marljivo je učio rudimentarne elemente afganistanskog jezika. Njihovo putovanje nije stalo u Grčkoj. Sa Severnom Makedonijom i Austrijom kao

sledećim tačkama, Araš i njegovi saputnici su krenuli dalje. U Austriji, članici šengenske zone, poznatoj po rigoroznom nadzoru, njegovu lukavštinu ubrzo je otkrio pronicljivi prevodilac na granici. To je dovelo do njegovog privođenja i pritvora jer su slovenačke vlasti pokrenule proces provjere njegovog pravog identiteta.

Arašova priča odjekuje borbama bezbrojnih ljudi koji se usude da pređu granice Evrope. Putovanje je spoj teškoća i bola. Arašovo iskustvo otkrilo je neoprostivu prirodu putovanja, gdje je jednostavan čin prelaska granice nosio težinu straha i neizvjesnosti. Svaki kontrolni punkt predstavljao je izazov, svaki susret sa vlastima imao je potencijal da razotkrije snove. Ipak, usred burnih pejzaža i strogih lica onih koji su držali vlast nad prolazom, prevladala je priča o Arašu. Šaputala je priče o otpornosti i odlučnosti, otkrivajući nesalomivi duh onih koji su tražili utočište izvan granica, vođeni nepopustljivom nadom u bolji život. Arašovo iskustvo bilo je dirljiv podsjetnik na mnoge koji se usude prijeći evropske granice,

Voděn željom da sebi i svojoj voljenoj Lejli obezbedi bolju budućnost, konačno je stigao u Evropu. Pomisao da ostavi Lejlu slomila mu je srce, ali je obećao da će je poslati po nju kada se smiri. Vjieran svojoj riječi, Arash se uspostavio u novoj naciji i čekao Lejlin dolazak sa zadržskom. Mjeseci su prolazili, a Lejla je krenula na zastrašujuće putovanje kako bi se ponovo spojila sa svojom ljubavlju. Prevalila je ogromna mora i nepoznate zemlje, a srce joj je vodila nepokolebljiva ljubav i nada u bolji život. Međutim, po dolasku u Evropu suočili su se s izazovima iznad njihovih očekivanja. Njihov identitet kao ljudi migrantskog porijekla iz siromašne zemlje često je vodio do predrasuda i diskriminacije. Posao je bilo malo, a oni su se borili da nađu dobro plaćen posao koji odgovara njihovim vještinama i težnjama.

Uprkos teškoćama, Araš i Lejlina uverenja su ih naučila važnosti saosećanja i razumevanja. Susreli su se s ljudima iz različitih sredina – neki su bili dobrodošli, drugi su oprezni prema nepoznatim. Njihova iskustva su ih naučila da budu poštovani, jer nikada nisu mogli istinski da spoznaju borbe drugih. Kako je vrijeme prolazilo, Araš i Lejla su se prilagodili svom novom životu u Evropi. Iako su u Iranu našli mir i prilike o kojima su mogli samo sanjati, nisu mogli a da ne uporede svoju prošlost i sadašnjost. Njegovali su uspomene na zavičaj, njegovu bogatu kulturu i toplinu svojih porodica.

Ipak, put kojim su kročili bio je neizvjestan, a njihova priča nije završila uredno zavezanom mašnom. Znali su da je životno

putovanje bilo puno preokreta i prigrlili su nepoznato s nadom i odlučnošću. Svakim danom koji je prolazio, otkrivali su ljepotu otpornosti, učeći navigaciju kroz neizvjesnosti ruku pod ruku. Jer budućnost je nenapisana priča, a oni su sami tvorci svoje sudbine. I u potrazi za mjestom koje će zvati domom, otkrivaju da prava magija leži u njihovoj nepokolebljivoj ljubavi jedno prema drugom i snazi koju crpe iz svojih raznolikih identiteta koji se stalno razvijaju. U tapiseriji svojih života, satkanim nitima nade i odlučnosti, otkrivaju moć jedinstva, prihvatanja i zajedničkih snova dvoje ljudi na putu da pronađu svoje mjesto u svijetu.

Sijanje sjemena za budućnost

Ingrid Maraspin

Studija slučaja
Palestina

**Kako klimatske promjene
utiču na svakodnevni
život Palestinaca?**

Anwar je mlada diplomirana inženjerka arhitekture iz Palestine koja već tri godine živi u Sloveniji. Nakon što je diplomirala u Palestini, odlučila se pridružiti svom suprugu koji je studirao mehatroniku u Sloveniji. Međutim, kako bi napustila zemlju, trebao je status studenta, ugovor o radu ili je njen suprug trebao biti zaposlen kako bi mogao aplicirati za porodično ujedinjenje. Kada je Palestinsko ministarstvo obrazovanja objavilo poziv za prijave za stipendiju od slovenske vlade za magistarske i doktorske studije, prijavila se i uprkos žestokoj konkurenciji za stipendije u inozemstvu, Anwar je uspjela dobiti stipendiju i tako je započela svoje putovanje...

Ovo putovanje bilo je njena prva prilika da posjeti Evropu i upozna različitosti života. Od tada je izgradila most ideja, inicijativa i nade između Palestine i Slovenije. Trenutno pohađa magistarski studij na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani i radi na nekoliko projekata koji se bave socijalnom arhitekturom, izbjeglicama i klimatskim migracijama, posebno u Palestini.

Mnogi mladi ljudi žele da napuste zemlju kako bi studirali (i kasnije se nadaju raditi) u inozemstvu zbog složene političke situacije u svojoj zemlji, ekonomske krize i visokog nivoa siromaštva, koje su se pogoršale od pandemije. Njena početna ideja bila je osnovati start-up sa svojom suprugom u području mehatronike primijenjene na arhitekturu, dizajnirajući pametne kuće i nova tehnološka napredna rješenja za stanovanje. Nažalost, pandemija je istovremeno počela, što je, kao i drugo u svijetu, dovelo do zatvaranja građevinskog sektora jer to nije bio prioritet i proizveo ekonomsku krizu u zemlji.

Situacija u Palestini već je bila složena sa socijalnog, političkog i ekonomskog gledišta prije pandemije, ali nakon dugotrajnog zatvaranja građevinskog sektora i rastućih problema uzrokovanih

klimatskim promjenama, život je postao vrlo skup za osnovne potrpštine (ljudi nisu mogli priuštiti poljoprivredne proizvode posebno u to vrijeme), pa su Anwar i njegova supruga odlučili primijeniti svoje inženjerske i mehatroničke vještine u poljoprivrednom sektoru - stvarajući pametne plastike kako bi promovisali samodostatnost lokalnog stanovništva i poljoprivrednika koji se suočavaju sa ozbiljnim problemima suše. Poljoprivreda u Palestini je vrlo problematičan sektor zbog visokih troškova vode i energetske resursa koji su pod izraelskom kontrolom - njihovi vlastiti resursi se doziraju i prodaju Palestincima po vrlo visokoj cijeni, pa uz troškove i količine vode i energije dostupne njima...

Od tada su prošle tri godine od njihovog prvog projekta pametnog platenika, koji je označio početak njihovog pionirskog puta u solidarnom aktivizmu. U prvom projektu, Anwar je odlučila uključiti grupu od deset žena kako bi im pružila priliku i konkretno znanje o poljoprivrednoj samodostatnosti. Pametni platenici koje su dizajnirali bili su veličine 3x6 metara i opremljeni malim solarnim panelima i malim, ali preciznim sensorima za kontrolu vlažnosti zraka, vlažnosti tla, temperaturom i sensorima za osvjetljenje putem računalnog sustava za navodnjavanje. Na taj način, platenici su koristili minimalnu količinu vode i energije potrebnu za rast biljaka, što je rezultiralo značajnim uštedama. Platenici i dalje se koriste danas i udvostručili su količinu proizvedenog povrća u poređenju sa tradicionalnom metodom, omogućavajući ne samo samodostatnost njihovih porodica već i prodaju viška proizvoda.

Nakon pozitivnog iskustva u gradu Tulkarem na sjeveru Zapadne obale, razmišljali su o pokušaju prenosa projekta u manje poljoprivredne gradove, prošle godine su dobili financiranje Litvanske ambasade u Palestini kako bi izgradili veći platenik u Ramallahu (ekonomski glavni grad zemlje). Od tada su se njihovi projekti usmjevali prema ženama, izbjeglicama i drugim ranjivim skupinama. Pametni platenici koje Anwar predlaže postaviti u izbjegličkim logorima (izbjeglice dolaze iz drugih dijelova zemlje i, nakon što se smjeste u ovim slabo opremljenim privremenim područjima, nažalost su osuđeni da zauvijek žive) veći su u veličini, ali i dalje vrlo niski u potrošnji vode i energije, što ih čini izvrsnim rješenjem za poboljšanje životnih uvjeta u tim zajednicama.

Osim što pomaže lokalnom stanovništvu da uzgaja povrće i jezive biljke, Anwar je odlučio obratiti se na drugi simbolični aspekt

svoje zemlje: nedostatku zelenih površina. Zbog ekstremnih temperatura i visokih troškova navodnjavanja, poljoprivreda i vrtlarstvo nisu sektori koji privlače interes stanovništva ili potencijalnih investitora. Sadnja drveća, grmlja i trave ne smatra se isplativim zbog troškova, ali i zbog neodrživosti u dugoročnom planu. Anwar objašnjava da postoje stalni politički sukobi s Izraelom oko vlasništva zemlje, tla i njezine upotrebe - kontrola nad zemljom ima snažnu simboličku vrijednost dominacije i neovisnosti za obje strane. zbog političke, društvene i ekonomske nestabilnosti zemlje, veze s poljoprivrednim tradicijama i praksama koje su nekada postojale u različitim palestinskim područjima postupno su izgubljene, ali prema Anwaru, uzgajanje vlastite zemlje temeljna je aktivnost za očuvanje vlastitog identiteta.

Nažalost, mladi ljudi koji žele raditi na pitanjima socijalne arhitekture i održivog razvoja ne nailaze na mnogo povratnih informacija u pogledu projekata, financiranja i poticaja od strane palestinske države. Država nudi različite saradnje i podržava individualne inicijative, poput donacije drveća za sadnju, ali ne ulaže i ne surađuje na sistemski, operativan i održiv način. Prema Anwaru, osnovni problem je nedostatak interesa za poljoprivredni sektor sa glavne strane - mlade generacije i države. Mladi ljudi vide poljoprivredu kao zastarjeli sektor koji nudi malo u smislu zapošljavanja i prihoda i nema izgleda za budućnost. Država, s druge strane, ne ulaže u poljoprivredne tehnologije - bilo tradicionalno ili inovativno - što ostavlja poljoprivredni sektor u Palestini nepripremljen za suočavanje s ekstremnim vremenskim uslovima i bolestima povezanim s klimatskim promjenama. Budući da Palestina ima zemlju pogodnu za poljoprivredu i bogatu poljoprivrednu tradiciju iz prošlosti, Anwar smatra da je ključno razvijati na održiv način, umjesto da ga napuštamo ili urbaniziramo - uvoz poljoprivrednih proizvoda i urbanizacija poljoprivrednih područja nisu prihvatljivo rješenje i nisu održivi na dugi rok.

Rad žena i poljoprivredni rad nisu kulturološki prihvatljiva kombinacija u Palestini; kako Anwar kaže, ručni rad koji zahtijeva fizičku snagu i rad na otvorenom nije se smatrao prikladnim za žene - samo određeni manje zahtjevni i grupni poslovi na poljima nisu se smatrali sramotnim ili neprikladnim za žene. U svojim projektima Anwar ima cilj osnažiti žene tako da ih nauči vještinama i praksama koje mogu pomoći da budu autonomije, aktivne u pogledu svoje

moгуće poljoprivredne samodostatnosti, ali i kao moguću komercijalnu aktivnost.

Druga ciljna skupina njenih projekata „održivog poljoprivrednog osnaživanja” su stanovnici izbjegličkih zajednica, socijalna stvarnost koja je vrlo prisutna u Palestini. Od 1948. godine, veliki tokovi unutarnje (i vanjske) migracije u zemlji doveli su do stvaranja logora za izbjeglice (bila je prisilna migracija iz političkih razloga), gdje još uvijek žive danas u nesigurnim uslovima, teritorijalno ograničeni i izolirani, društveno označeni i diskriminirani, bez zelenih površina ili javnih mjesta u kojima bi mogli adekvatno živjeti. Niska kvaliteta života u tim zajednicama čini da mladi ljudi sanjaju o budućnosti negdje drugdje, zbog čega pokušavaju napustiti i zemlju kako bi studirali ili radili. Međutim, ova mobilnost mladih ljudi ne predstavlja dugoročno iseljavanje intelektualnih resursa i mlade radne snage, budući da se mnogi vraćaju kao osobni izbor kako bi se ponovo spojili s obitelji ili zato što nije dopušteno ostati u inozemstvu nakon studija osim ako nemaju stalni ugovor o radu. Međutim, osim porodičnih veza i privrženosti rodnoj zemlji, mladi ljudi poput Anware motivirani su željenim da doprinesu poboljšanju kvalitete života u najsiromašnijim i najranjivijim područjima svoje zemlje, koristeći znanje koje su stekli u inozemstvu i primjenjujući ga u svojoj zemlji, nadopunjujući tradicionalnu poljoprivrednu praksu i trenutne specifične klimatske potrebe. To je plemenit, ali zahtjevan cilj, s obzirom na nedostatak prostora/zemlja dostupan u izbjegličkim logorima i u zemljama visoke gustoće naseljenosti.

Stoga je jedan od njenih najnovijih projekata ideja o izgradnji malih pametnih platenika koji se mogu postaviti na balkonima pojedinačnih stanova ili u krovovima stambenih zgrada. Anwar objašnjava da je lokalno stanovništvo do sada bilo podložno za inovacije koje su predložene kako bi poboljšali svoje svakodnevne životne uslove, ali i dalje je potrebno vrijeme da se promijeni razmišljanje o potrebi za održivom urbanizacijom - objasniti važnost javnih zelenih površina kao mjesta susreta i izvora kisika nije uvijek lako kada postoje druge egzistencijalne prioritete za rješavanje. Jedna od najnovijih inicijativa u kojima Anwar učestvuje je dizajniranje prvog javnog parka u Birzeitu, a u budućnosti vidi sebe kako radi kao dizajnerka javnih parkova i zelenih površina, posebno za najranije kategorije poput žena i djece, koje trenutno nemaju sigurna vanjska mjesta za rekreaciju ili okupljanje.

Njene različite ideje o projektima socijalne arhitekture i inženjeringa poljoprivrede za odgovor na klimatske promjene u specifičnoj društvenoj stvarnosti u kojoj se njen narod nalazi, projektiraju je u profesionalno angažiranoj budućnosti u Palestini. Međutim, najbolji način na koji može zamisliti pomoći je izvana, nastavlja studirati, planirati i razvijati svoju mrežu izvan zemlje, a zatim donosi inovativna rješenja i projekte natrag u Palestinu, uključujući stručnjake, aktiviste i investitore iz drugih zemalja.

Anwarina priča isprepliće ideje o održivom razvoju, potrebi za teritorijalnim identitetom, socijalnom arhitekturom, klimatskim promjenama, željom za razvoj i ljubav prema vlastitoj zemlji kao prekrizene niti dragocjenog tepiha. Njena priča je priča o neizravnoj klimatskoj migraciji, s klimatskim promjenama kao izvorom inspiracije, katarze i odlučnosti za odgovor. Poruka koja će ostati sa mnom je volja za sadnjom drvećem, uzgojem zemlje i pružanjem hlada - za nas danas, ali prije svega za nas sutra. Estetski cijenimo privatne i javne zelene površine, ali uzimamo ih zdravo za gotovo. Trebali bismo zastati i razmotriti njihovu širu važnost...

„Kako objasniti danas, kada smo odrasli i shvatili da smo na Zapadnoj obali tretirali naš narod kao izbjeglice? Da, naš narod koji je izbačen iz svojih obalnih gradova i sela od strane Izraela 1948. godine, naš narod koji je prisiljen premještati se s jednim dijela domovine na drugi i naseliti se u našim gradovima i planinskim selima, nazivali smo ih izbjeglicama! Nazivali smo ih imigrantima! Ko će im se ispričati? Ko će se ispričati nama? Tko može objasniti ovu veliku zbrku? [...] Kako nismo sebi postavili pitanje o značenju tih riječi u to vrijeme! Kako odrasli nisu opomenuli nas zbog njihove upotrebe?“

Marid Barghouti, Vidjeh Ramallah, 2018.

„Dok razmišljamo o složenoj mreži izazova s kojima se Palestina suočava - od povijesnih do neprekidne borbe protiv klimatskih promjena - nemoguće je ignorirati duboki odjek postajanja izbjeglicama dva puta. Prva izbjeglička kriza 1948. godine, izazvana ratom, ostavila je nepopravljive ožiljke na palestinskom narodu Sada stojimo na rubu druge opasne migracije, uzrokovane ne političkim konfliktom, već neumornim silama klimatskih promjena.

Pred ovom neizvjesnom budućnošću, riječi palestinskih pisaca i pjesnika pružaju utjehu i inspiraciju, podsjećajući nas na postojanu

povezanost između palestinskog naroda i zemlje koju vole. Mahmoud Darwish, proslavljeni palestinski pjesnik, nekad je napisao: 'Na ovoj Zemlji imamo ono što čini život vrijednim životom.'

Zaključno, dok se Palestina bori sa dvostrukim teretom povijesnih sukoba i nadolazeće klimatske krize, ključno je da svijet prizna strah od postajanja izbjeglicama dva puta, nezamislivom iskušenju. Da bi se odala priznanje otpornosti i duhu palestinskog naroda, moramo se udružiti kako bismo se borili protiv klimatskih promjena, zaštitili zemlju i podržali očuvanje poljoprivrednih tradicija, osiguravajući da se straha ne zamagli njihova budućnost."

Anwar Samara

Zlatno nebo na kraju oluje

Dino Sinanović

**Studija slučaja o efektima klimatskih
promjena iz perspektive mladih**
Bosna i Hercegovina

Naša priča počinje u Zavidovićima, gradu u srednjoj Bosni i Hercegovini. Područje Zavidovića je brežuljkasto i prekriveno šumom i prekrasnim pejzažima koji privlače brojne turiste u svim godišnjim dobima. Gore na brdu iznad Zavidovića, Enesa i Edin pokušali su izgraditi svoj život i svoj dom. Enesa i Edin su roditelji dvije kćeri, a uz sve muke poslijeratnog života, pokušavali su naći i stalan posao i osigurati finansijsku stabilnost.

Rat u Bosni i Hercegovini je devastirao privredu i fabrike, posebno u gradovima poput Zavidovića gdje je postojala jedna velika fabrika i grad je od nje živio. Život je bio daleko od lakog, stalno zaposlenje je bio stalni izazov, a finansijska stabilnost se osjećala kao neuhvatljiv san. Ipak, Enesa i Edin su se držali uvjerenja da su bolji dani pred nama. Njihovi dani bili su jednostavni, ispunjeni radostima prirode i toplinom porodice. Čuvali su svoju baštu, istraživali okolne šume i uživali u lepoti svog okruženja. Onda je došla 2016, godina katastrofe...

Te godine Bosnu i Hercegovinu su pogodile jake i dugotrajne kiše koje su trajale tri mjeseca. Sa obilnim kišama došli su i drugi problemi: nabujale rijeke, nastanak novih potoka, poljoprivredni problemi i klizišta. Enesa i Edin su bili svjesni svih katastrofa koje bi se mogle dogoditi, ali su mislili da su bezbedni. Ipak, ostali su oprezni.

12. maja nastupila je kobna noć. Nekada žedna zemlja postala je nakvašena, nesposobna da više apsorbuje vodu. U tom kontekstu, njihov svijet će se zauvijek promijeniti. Rijeke su nabujale do alarmantnog nivoa, a njihove mutne vode nagovještavale su stvari koje dolaze. Tlo je postalo zasićeno vodom, a zabrinutost u zajednici je rasla. Ta noć će im zauvijek ostati urezana u sjećanje.

Edin se počinje prisjećati: „Taj dan se urezao u naše misli poput proganjajućeg sjećanja. To je uslijedilo nakon dva mjeseca nemilosrdne kiše koja je natopila zemlju do srži. Naša porodica je bila u finansijskim poteškoćama i jedva smo sastavljali kraj s krajem.” Enesa dodaje: „Na dan katastrofe, nebo je izazvalo jak pljusak. Kao da su sama nebesa plakala za patnjom naše zemlje. Nismo imali pojma

da će ovaj potop dovesti do tako katastrofalnog događaja. Zbog finansijske situacije nismo u mogućnosti da izvršimo neophodne popravke u svom domu. Naša kuća je stajala na nesigurnoj padini, a teren Zavidovića bio je nemilosrdan. Kombinacija ovih faktora bila je recept za katastrofu.”

„Veče je bilo užasno”, nastavlja ona. „Kiša je jačala i mogli smo čuti daleku tutnjavu zemlje. Odlučili smo da spavamo u smjenama, pazeći na sve lošije vrijeme.” Usred noći, iznenadni urlik je razbio jezivu tišinu. Edin i Enesa su se probudili dok je tlo ispod njih podrhtavalo i stenjalo. „Da, bilo je to noćno buđenje. Iznenadni urlik je razbio tišinu, a naš svijet je bio gurnut u kaos. Tlo ispod naše kuće je popustilo, a nas je progutala tama. Požurili smo da skupimo naše ćerke dok se naš dom raspadao oko nas. Blato i krhotine su bili ogromni, ali uspjeli smo pobjeći, držeći se jedno za drugo”, prisjeća se Edin s velikim bolom u glasu.

Obuzela ih je panika kada su shvatili šta se dešava - zemlja je popuštala ispod njihovog doma. Napolju je scena bila potpuno devastirana. Komšije, koje su takođe stradale, požurile su u pomoć. Enesa nastavlja: „Bio je to čisti instinkt i čisti teror. Odjurili smo prema kćerkama, zgrabili ih u naručje i pobjegli iz kuće. Komšije su požurile da nam pomognu. Bio je zastrašujući trenutak vidjeti kako se naš dom, mjesto gdje smo izgradili toliko uspomena, ruši pred našim očima. Pejzaž se pretvorio u prizor razaranja i očaja. Gledali smo kako naša kuća klizi niz brdo.”

Edin dodaje: „U tim trenucima su vam pomiješana osjećanja, imate takvu katastrofu i tužni ste jer ste izgubili svoj dragocjeni dom i sve u njemu što ste godinama radili. Osjećate se uništeno, ali kada pogledate svoju porodicu i znate da su bezbijedni, mnogo je lakše.”

Ali teren Zavidovića se pretvorio u krajolik očaja, a odmah nakon toga niko nije mogao učiniti. Enesa nastavlja: „Imali smo sreću da imamo podršku naše zajednice, ali i države. Dali su nam sklonište, odjeću i hranu i pomogli nam da prebrodimo teške dane koji su uslijedili. Uz pomoć nevladinih organizacija dobili smo materijal za kuću, odjeću i razne potrepštine. Grad nam je dao zemljište za izgradnju nove kuće. Bio je to gest nade usred razaranja.”

Obnova njihovih života nakon takve katastrofe nije bila laka za Edina i Enesu. Suočili su se sa mnogim izazovima, ali su bili odlučni u obnovi. Edin se prisjeća: „Uštedjeli smo svaki peni koji smo mogli, dobili pomoć iz raznih izvora i polako počeli obnavljati svoj dom.

Željeli smo da naša djeca ponovo imaju osjećaj normalnosti, mjesto koje bi mogli nazvati domom. Tako smo, uz naporan rad, otpornost i podršku naše zajednice, uspjeli izgraditi novu kuću. Naš novi dom je drugačiji, ali je ispunjen ljubavlju i uspomenama koje smo ponijeli iz naše stare kuće. Zavidovići su naš dom, a povratak ovdje je kao povratak u djelić našeg srca. Naučili smo da dom nije samo fizičko mjesto; to je ljubav i zajedništvo jedne porodice. Naše ćerke su postale jače kroz ovo iskustvo i nadamo se da će sa sobom nositi lekcije otpornosti i zajednice tokom svog života.”

„Bili smo blagosloveni ljubaznim komšijama”, kaže Enesa sa zahvalnošću u glasu. U tim prvim satima podrška im je bila sve, ali su bili tu i za vrijeme izgradnje nove kuće. „Podijelili smo tugu i našli snagu jedno u drugom. Naš novi dom simbolizira naše putovanje otpornosti”, izjavljuje Edin. „To je mjesto na kojem smo stvarali nove uspomene, njegujući stara.”

Edin i Enesina priča nosi snažnu poruku o delikatnoj ravnoteži između ljudskog postojanja i moći prirode. „Naše iskustvo naglašava ogromnu moć prirode i važnost odnosa prema njoj s poštovanjem i odgovornošću”, naglašava Edin. „Moramo shvatiti da priroda može biti neoprostiva kada se uzima zdravo za gotovo.” Enesa potresno dodaje: „Nadamo se da niko ne mora da prolazi kroz ono kroz šta smo mi prošli da bi shvatio vrednost naše planete. Zaštitimo i sačuvajmo životnu sredinu sada, dok ne bude prekasno. Naša priča je snažan podsjetnik na krhkost života i snagu prirode. Moramo priznati utjecaj klimatskih promjena i obratiti pažnju na znakove upozorenja koje nam priroda daje.” Edin se slaže i nastavlja: „Finansijske poteškoće mogu nas učiniti ranjivim na prirodne sile. Moramo ulagati u otpornost, kako u našim domovima tako i u našim zajednicama, kako bismo bili bolje pripremljeni za buduće izazove.”

„Iznad svega, naša priča je svedočanstvo o snazi ljudskog duha i važnosti podrške zajednice“, zaključuje Enesa. „Zajedno možemo prebroditi čak i najrazornije oluje.”

Edin i Enesina priča svjedoči o otpornosti ljudskog duha, snazi veza zajednice i hitnoj potrebi za upravljanjem okolišem. Njihovo putovanje nas podsjeća da čak i suočeni s bijesom prirode, nada se može pojaviti i životi se mogu obnoviti.

Vino, singani i Bolivija

Klimatska otpornost na jugu Bolivije

Giorgio Barbato

Studija slučaja
Bolivija

Povratak korijenima –
klimatske promjene
u Boliviji

Naša priča govori o klimatskoj otpornosti i odvija se u Boliviji, točnije na jugu ove fascinantne zemlje. Područja koja su desetljećima okarakterizirana istim, tradicionalnim, usjevom, sada mijenjaju svoje perspektive i suočavaju se s nepredviđenim rizicima.

Južna Bolivija dom je povijesne proizvodnje vina i singanija (prozirnog brandija), najboljeg u Boliviji. Vinogradarstvo je cvjetalo na tom području od trenutka kad su vinove loze 1584. godine donijeli jezuitski misionari, koji su ovdje pronašli najbolje uvjete da se one ukorijene i procvatu.

Singani također ima zaštićeno zemljopisno porijeklo i pripada obitelji grožđanih brandija. Proizvodi se destilacijom vina od grožđa „Muscat of Alexandria”. Singani je proglašen dijelom kulturne baštine Bolivije zakonom 774. Inače, singani je autohton za dolinu područja Tarija i Chuquisaca (Cinti) i glavna je komponenta mnogih tradicionalnih bolivijskih koktela, poput Chufly, Poncho Negro, Sucumbé i Yungueñito.

Mnogo godina grožđe se koristilo za proizvodnju singanija, koji ima alkoholni sadržaj od oko 40%. U posljednjih nekoliko godina, briga i predanost nekoliko lokalnih proizvođača omogućili su im postupno usavršavanje tehnika proizvodnje, rezultirajući vinima koja su stekla međunarodno priznanje. Trenutno postoji oko 2000 proizvođača vina koji zapošljavaju gotovo 20 000 ljudi.

„Vina koja dolaze s takvih mjesta nazivaju se vinima velike nadmorske visine, tj. vinima na čije karakteristike snažno utječe nadmorska visina na kojoj se uzgaja grožđe: veća sunčeva radijacija, što rezultira zadebljanjem kože, i velike temperaturne oscilacije između hladnih noći i sunčanih popodneva koje utječu na kiselost i „svježinu” vina”, piše Francesco Antonelli u *Divino Andino: Viaggi E Assaggi All'Ombra Della Cordigliera* („Divino Andino: Putovanja i kušanje u sjeni Cordillere”).

Dolina „par excellence” gdje se proizvodi najbolje bolivijsko vino je La Concepción, 36 kilometara južno od Tarije. Na nadmorskoj

visini između 1800 i 2300 metara, dom je nekih od najviših vinograda na svijetu, nadmašenih samo vinogradom u Tibetu i nekoliko u Argentini. Na tom području, kao i u drugim vinogradarskim regijama svijeta, mijenja se klima, što izravno utječe na proizvodnju vina, uzgoj grožđa i proizvodnju singanija, koja počinje patiti.

Razgovarali smo s lokalnom farmericom koja je strastvena prema svom poslu i voli svoju zemlju. Dala nam je nekoliko primjera nedavnih neobičnih vremenskih pojava koje štete lokalnoj proizvodnji.

„Ova godina bila je strašna. Između veljače i ožujka neobičan i kasni mraz, zajedno s iznenađujuće velikom tučom, uništio je moju berbu grožđa. Tuča je bila ogromna, nikad nisam vidjela ništa slično. Moje poljoprivredno gospodarstvo jako je pogođeno, a svi poljoprivrednici u tom području pretrpjeli su ogromnu štetu”, objašnjava razočarano.

Budući da je berba grožđa uništena, najbolji način da se umanje financijske štete je promocija i rad na singaniju koji je također proizveden u posljednjih nekoliko godina. Nastavlja: „Singani je moj glavni prihod, visoke je kvalitete i čvrsto vjerujem da je i zanimljiv proizvod koji bi trebao biti bolje promoviran i prodavan.” Širom svijeta, klimatske promjene imaju radikalne posljedice u smislu promjene načina života ljudi i njihovih izbora, posebno kada je riječ o očuvanju tradicionalnih lokalnih proizvodnji hrane.

Migracijski fenomen na tom području još uvijek nije očit i bio je jači u prošlosti kada su ljudi migrirali u Argentinu prije nego je upala u krizu, ali postoji rizik da će ljudi ponovno početi napuštati svoje farme. On nastavlja: „Poljoprivreda u Tariji se mijenja. Poljoprivrednici na tom području već su prešli na uzgoj povrća, krumpira i drugih usjeva koji se mogu uzgajati cijelu godinu i donositi veće prinose. Međutim, čak i ovi usjevi podložni su riziku od mraza ili štete koju može prouzrokovati nagla tuča.”

Osim promjene korištenja zemljišta, područje Tarija moglo bi doživjeti povećanu migraciju unutar zemlje ako se u kratkom roku ne pronađu nova rješenja za ublažavanje učinaka klimatskih promjena ili strategije prilagodbe, kako pokazuje slučaj u blizini u Chaco regiji, gdje su stope migracije vrlo visoke. Međutim, faktori rizika povezani s klimatskim promjenama (poput nestašice vode, porasta temperatura, neočekivanih mrazova), zajedno sa strategijama prilagodbe, mogu generirati specifične oblike otpornosti poznate kao

„klimatska otpornost”. Ove strategije, zajedno sa snažnom odlučnošću za nastavak tradicionalnih aktivnosti poput lokalne poljoprivrede, mogu dovesti do neočekivanih rezultata u prilagodbi na klimatske promjene.

Poljoprivrednica dodaje: „Nije jasno što će se dogoditi u Tariji u narednim godinama, i postoji velik rizik promjene korištenja zemljišta koja će osiromašiti tradicionalnu vinsku kulturu.” Znakovi svakako nisu ohrabrujući, posebno ako se uzme u obzir još jedan čimbenik koji prijeti lokalnom stanovništvu: onečišćenje vode živom zbog nekontroliranog korištenja iste u obližnjim rudarskim operacijama. Sa zabrinutošću u glasu nastavlja: „Ljudi se boje piti vodu, što je bilo nezamislivo prije nekoliko godina.”

Osim što joj prijeti klimatska kriza, proizvodnji grožđa također prijeti i krijumčarenje. Naime, krijumčarena argentinska vina stižu u južnu Boliviju, gdje se kupuju i prodaju po niskim cijenama zbog tečajnih faktora, što šteti lokalnoj bolivijskoj proizvodnji. „Vlada je pokušala suzbiti štetu s ograničenom pomoći, ali problem je očigledno globalnih razmjera”, tvrdi ona.

Pitamo se je li migracija i zatvaranje farmi stvarna kratkoročna prijetnja na tom području. Kroz njezin odgovor počinjemo shvaćati koliko se jako osoba može posvetiti svojoj zemlji: „Nisam o tome razmišljala ili planirala. U svakom slučaju, promijenila bih uzgoj, ali ne bih se selila.” Migracija nije opcija za nju. Njezina poruka je jasna: osoba može izabrati biti otporna na učinke krize globalnog zatopljenja i usvojiti strategije prilagodbe poput promjene sustava poljoprivrede ili metoda uzgoja. Iskreno se nadamo, kao i ona, da će na kraju moći održati farmu i proizvodnju singanija za koju je marljivo radila kako bi je očuvala.

Poruka nade i solidarnosti

Priča o jednom
nevjerovatnom
čovjeku iz Ugande

Katerina Kočkovska Šetinc

Studija slučaja
Uganda

Webinar
Razumijevanje
klimatskih migracija

„Ako zaista mislite da je okoliš manje važan od vaše ekonomije, pokušajte zadržati dah dok brojite svoj novac.“

Guy McPherson

Na početku moram naglasiti da je ovo više od priče koja se fokusira na klimatske promjene. To je životna priča koju je ispričao vrlo ugodan i iskren čovjek iz Ugande koji je bio ljubazan da sa mnom podijeli uvid u svoju profesionalnu i ličnu svakodnevnicu kroz seriju WhatsApp razgovora koji se fokusiraju na različite aspekte njegovog života i uticaj klimatskih promjena u zapadnoj Ugandi.

Moram priznati da u početku nisam očekivao da ću imati tako plodan razgovor i, bez pretjerivanja, razviti prijateljstvo s osobom koja živi tako daleko.

Mumbere radi kao socijalni radnik s ranjivim populacijama u međunarodnoj organizaciji Maranatha Health, australijskoj i ugandskoj neprofitnoj organizaciji posvećenoj poboljšanju zdravstvenih rezultata, osnaživanju siromašnih i stvaranju pozitivnih, trajnih promjena u Ugandi. Njihovi projekti su bazirani u gradu Fort Portal gdje Mumbere trenutno radi.

Nažalost, on je također bio primoran da nađe posao koji je poprilično udaljen od mjesta gdje živi i koji mu dozvoljava da ide kući samo vikendom. U razgovorima je rekao da je poprilično tužan i zabrinut što nije u mogućnosti da provodi više vremena sa svojom trudnom suprugom. Druga zabrinutost je bila činjenica da je najbliža bolnica udaljena 30 km.

Poplave su uništile bolnicu Kilembe Mines koja se nalazila u regiji Kasese, koja od tada nije ponovno otvorena. On je rekao da je to veliki problem za ugroženu populaciju i da je kao rezultat toga značajan dio stanovnika Kasesea ostao bez zdravstvene podrške. Ovu informaciju potvrđuje i službena stranica parlamenta Ugande, na kojoj se navodi da su mještani ogorčeni što je Ministarstvo zdravlja, koje je bolnicu prvobitno snabdijevalo esencijalnim lijekovima, povuklo potporu nakon poplava i samo dalo sredstva za administraciju.

Ovo nije nimalo laka situacija za Mumberea i njegovu obitelj, pogotovo imajući u vidu da je otac troje maloljetne djece. Najmlađa je rođena u srpnju 2020. godine. Rodni grad Mumberea pogodile su velike poplave, kada su se rijeke Nyamugasani, Nyamwamba i

Mubuku izlile iz korita, uzrokujući masovne evakuacije i prisilnu migraciju lokalnog stanovništva. Materijalna šteta je bila ogromna, a desetine tisuća ljudi izgubilo je domove u poplavama.

Katastrofalne poplave praćene erozijom također su doprinijele povećanju siromaštva, jer je veliki dio stoke stradao u naletu vode, a s obzirom na to da je ovo ruralno područje, stočarstvo je bilo glavni izvor prihoda i egzistencije mnogih stanovnika.

Među njima je bila i njegova biološka majka, koja teško preživljava bez proizvoda i prihoda od stoke (uglavnom koza). Jednom prilikom je rekao da je odrastao u hraniteljskoj obitelji zbog činjenice da su njegovi biološki roditelji bili premladi da bi brinuli o njemu kada se rodio. Ne osjeća ogorčenost što nije odrastao sa svojim biološkim roditeljima, naprotiv, pokazuje suosjećanje za njihovu ranjivost i podržava svoju majku finansijski i emocionalno.

Mumbere je dodao da, kao socijalni radnik, može razumjeti situaciju svojih roditelja, što svakako nije neuobičajeno u Ugandi. Vjeruje da ga je životna situacija dodatno motivirala da učestvuje u projektima koji se fokusiraju na zdravlje, kontracepciju i zaštitu od zaraznih bolesti, ili ukratko, da svoj život posveti pomaganju drugima.

S tugom u očima je konstatirao da je situacija u regiji Kasese i dalje neizvjesna i rizična, jer mještanima stalno prijete poplave, obilne kiše i erozija koja se događa svake godine.

Na primjer, u rujnu 2022. najmanje 16 ljudi je umrlo u zapadnoj Ugandi nakon što su jake kiše izazvale klizište u okrugu Kasese. Prema izvještaju Ureda Ujedinjenih naroda za koordinaciju humanitarnih poslova, više od 300 000 ljudi pogođeno je poplavama i klizištima u istočnim i zapadnim regijama Ugande, a procjenjuje se da je 65 000 ljudi raseljeno.

Mumbere je rekao da je žalosno vidjeti da su mještani umorni od života u ovakvim uvjetima, ali nažalost većina njih nema finansijskih mogućnosti da se preseli u drugi grad ili državu gdje mogu biti pošteđeni elementarnih nepogoda.

Zahvalni su na potpori međunarodnih organizacija kao što su Crveni križ Ugande, Karitas, Save the Children i UNICEF, ali svi znamo da to nije dovoljno za normalan život.

Mnogi ljudi koji žive u regiji Kasese osjećaju se očajno, izolirano i zaboravljeno od svih, a posebno od vlade.

Prema izvještaju Grupe Svjetske banke o klimatskom profilu Ugande, Uganda je u opasnosti od prirodnih katastrofa. Zemlja

doživljava ekstremne vremenske prilike koje dovode do odrona blata, klizišta i poplava, posebno u planinskim područjima zemlje. Ekstremni događaji koji dovode do katastrofa kao što su poplave, suše i klizišta su se povećali u posljednjih 30 godina. Pojačani intenzitet obilnih padavina doveo je do većeg utjecaja poplava i nanosi veću štetu zbog proširene infrastrukture, naseljenosti i općeg razvoja zemlje.

Moram priznati da je moje znanje o klimatskim promjenama vrlo ograničeno, što je bio jedan od razloga zašto sam se odlučila za online tečaj „Više od priča”.

Vjerujem da je interaktivni model učenja slušanjem i pisanjem priče o ljudskom biću osobno pogođenom prirodnim katastrofama odličan način da se podigne svijest o opasnostima i posljedicama klimatskih promjena i da se pozove na solidarnost i zajedničko djelovanje u borbi protiv njih.

Apsolutno ne smijemo zatvarati oči pred činjenicom da će sve više ljudi u budućnosti biti prisiljeno napustiti svoje domove zbog teških posljedica klimatskih promjena.

Kao pravnica koja uglavnom radi u oblasti azila i migracija, gorko sam razočarana što se bijeg od razornih klimatskih promjena još ne smatra razlogom za traženje međunarodne zaštite, te da ljudi pogođeni ponavljajućim prirodnim katastrofama stoga nemaju pravo na priznavanje statusa klimatske izbjeglice.

Istaknuta istraživanja pokazuju da bi moglo biti 1,2 milijarde klimatskih izbjeglica do 2050. Prema UNHCR-u, agenciji UN-a za izbjeglice, u prosjeku 21,5 miliona ljudi je bilo prisilno raseljeno zbog vremenskih prilika – poput poplave, oluje, požara i ekstremnih temperatura – između 2008. i 2016. godine.

U martu 2018., Vijeće UN-a za ljudska prava utvrdilo je da mnoge klimatske izbjeglice ne odgovaraju definiciji „izbjeglica”, nazivajući ih „svjetskim zaboravljenim žrtvama”. To znači da nemaju pravo na pravnu zaštitu svojih ljudskih prava, koja bi ih mogla zaštititi od prijetnji i opasnosti kao što su deportacija i pritvor u slučaju da ih vlasti smatraju ilegalnim migrantima.

Nedavne poplave u Sloveniji i druge vremenske nepogode u Europi pokazale su nam da nitko od nas nije imun i siguran pred razornom snagom prirode i da smo svi dio istog svijeta.

Mumbere se iskreno nada da zajedničkim snagama možemo pomoći našoj planeti da se oporavi od zagađenja i neodgovornog i nepromišljenog ljudskog ponašanja. Pokažimo mu da nije sam!

Putovanje otpornosti

Stefanina priča
o klimatskoj migraciji
i nadi

Lejla Nametak, Almin Sitnić i Huriye Arıkan

U svijetu gdje je utjecaj klimatskih promjena sve očitiji, Stefany Álvarez se našla između dva svijeta.

Strastvena istraživačica i zagovornica pravde za okoliš, Stefany se posvetila samootkrivanju i akademskom istraživanju kako bi razumjela važnost Čilea u suočavanju s klimatskim promjenama. Rođena i odrasla u prekrasnom gradu Temuco smještenom u srcu regije La Araucanía u Čileu, Stefanin život bio je intimno povezan s neopisivo lijepom prirodom koja ju je okruživala. Kako je odrastala, počela je shvaćati duboku povezanost između svoje zajednice i zemlje koju su nazivali domom.

Prije no što se preselila u Španjolsku, Stefanin život u Čileu oblikovala je delikatna ravnoteža između prirode i izazova nametnutih klimatskim promjenama. Svjedočila je posljedicama ekoloških transformacija koje su izazvale industrije, kao što je eksploatacija prirodnih resursa, uključujući hidroelektrane, te plantaže borova i eukaliptusa. Posljedice industrijskog neoliberalizma narušile su društveni sklop i utjecale na egzistenciju obitelji u njezinoj regiji. Stefany je osjećala duboku odgovornost za razumijevanje i rješavanje ovih problema, ne samo za sebe nego i za svoju lokalnu zajednicu.

Dok je gradila svoju akademsku karijeru, istražujući zemljopis, rodne studije i građanstvo, Stefany je uvidjela širu sliku vezanu za klimatske promjene. Objasnila je kako je Čile duboko pogođen klimatskim promjenama. Ukazala je na to da su klimatske migracije postale gorući problem, zajedno sa zajednicama koje su iskorijenjene i prisiljene tražiti nove domove zbog poremećaja u okolišu uzrokovanih utjecajem industrije u južnom Čileu. Posljedice klimatskih promjena i intenzivnih industrijskih eksploatacija bile su očite.

Utjecaji klimatskih promjena u Čileu manifestirali su se na različite načine, produbljujući društvene i ekonomske nejednakosti.

Ruralne zajednice, posebno one kojima je poljoprivreda služila za preživljavanje, bile su najviše pogođene. Promjene u oborinskim uzorcima, suše i ekstremne nepogode predstavljale su značajnu prijetnju njihovim životima, prisiljavajući ih na migraciju u potrazi za boljim prilikama i stabilnošću. Budući da više nisu mogle održavati svoje usjeve i držati stoku, obitelji su bile prisiljene napustiti svoju rodnu zemlju i preseliti se u gradove u potrazi za alternativnim načinima preživljavanja. Nagli prelazak iz ruralnog u urbani život donio je brojne poteškoće. Mnogi su se borili da pronađu prikladno borište, siguran posao i da se integriraju u nepoznate urbane okoline. Diskriminacija i nedostatak potpore dodatno su otežavali, a utjecaj klimatskih migracija proširio se izvan pojedinaca i zajednica. Urbana središta, nespremna za prihvat klimatskih izbjeglica, suočavala su se s nedostatkom resursa i rastućim društvenim napetostima. Najveći dio odgovornosti pao je na marginalizirane zajednice koje su već bile suočene s vlastitim socioekonomskim izazovima.

Stefany ističe da suočavanje s klimatskim migracijama zahtijeva sveobuhvatan pristup i tumačenje koje ide van okvira uspostavljenih od strane međunarodne organizacije. To uključuje provedbu politika i strategija kojima je prioritet tretiranje potreba klimatskih izbjeglica, osiguravajući njihovu inkluziju i pristup osnovnim uslugama, obrazovanju i zdravstvu. Ona zagovara povećanu potporu i izdvajanje resursa, kako lokalnih tako i nacionalnih vlada, kako bi se olakšala integracija i dobrobit klimatskih izbjeglica. Često imaju različite načine tumačenja svijeta u usporedbi s institucionalnim strategijama, a dijalog postaje najvažniji alat za razumijevanje. To bi značilo ulaganje u održive poljoprivredne prakse, promoviranje alternativnih izvora prihoda, pružanje resursa za obrazovanje, te podizanje svijesti o klimatskim promjenama koji su kontekstualno relevantni. Uvažavanje lokalnih zajednica, kako bi industrije bile odgovorne za ekološke promjene koje uzrokuju, može pomoći u smanjenju migracije i očuvanju kulturne baštine pogođenih populacija.

Putovanje Stefany, istraživačice i lokalne aktivistice, dobilo je nove dimenzije otkako je istraživala kompleksne stvarnosti klimatskih migracija na jugu Čilea. Bila je odlučna u tome da bude glas svih onih koji su pogođeni i da radi na budućnosti u kojoj zajednice mogu prosperirati usprkos ekološkoj neizvjesnosti. Kroz svoje istraživanje, aktivizam i suradnju s pokretima na lokalnoj razini, Stefany je htjela potaknuti pozitivne promjene i stvoriti pravednije i održivije

društvo za stanovnike juga. Prepoznala je da su autohtone zajednice, posebno Mapuche narod, nosile veliko breme, suočene s ekološkim izazovima i obrascima migracija. Izgradnja hidroelektrane blizu jezera Panguipulli duboko je utjecala na živote Mapuche zajednica, mijenjajući prirodni tok njihove svete rijeke i ugrožavajući njihove usjeve. Gubitak pristupa vodi i nestanak ljekovitih biljaka stvorili su zdravstvenu krizu koja je dodatno pogoršana udaljenošću zdravstvenih centara.

Tijekom svojih studija, Stefany je došla do spoznaje kako žene imaju vitalnu ulogu u njezinoj zajednici. Povijesno gledano, žene su igrale ključnu ulogu u prepoznavanju i upozoravanju na promjene u okolini uzrokovane klimatskim promjenama. One su bile na čelu, upozoravajući svoje zajednice i čuvajući tradicije kroz kreativne prakse poput keramike, tkanja i izrade predmeta od srebra. Njihova prisutnost u različitim oblastima utjelovljuje mudrost i otpornost njihovih zajednica. Jedan primjer je Anita Epulef iz grada Curarrehue, koja uči o važnosti zdrave, sezonske prehrane kroz gastronomsku praksu. U akademskom polju, literatura Alicie Rain, Karle Nahuelpan i Viviane Huiliñir inspirira Stefany da krene njihovim stopama.

Stefany vidi klimatsku anksioznost kao jedan od najrelevantnijih mentalnih i emocionalnih tereta kroz generacije. Položaj Čilea i njegove okolišne karakteristike bile su očite u nedavnim poplavama, klizištima tla i drugim prirodnim katastrofama u njezinoj zemlji. Njezina zabrinutost ide dalje od trenutne štete i brojeva. Ona suosjeća s ometenim i promijenjenim životima pojedinaca i obitelji, posebno onih manje privilegiranih i s manje resursa za oporavak. Na osnovu svog iskustva i znanja, Stefany ima važne preporuke i poruke koje želi podijeliti s drugima. Naglašava da je bitno shvatiti da klimatske promjene nisu samo posljedica prirodnih sila, već prije svega proizvod intenzivne ekstrakcije resursa za ljudsku korist. Zagovara promjenu perspektive – od antropocentričnog gledišta prema holističkom razumijevanju povezanosti svih bića i okoline. Stefany potiče ljude da preuzmu odgovornost za svoja djela, smanje potrošnju, recikliraju i shvate da je Zemlja naš jedini dom.

Kao dugoogodišnja politička aktivistkinja, Stefany razumije potrebu za dijalogom i suradnjom. Prepoznaje važnost vidljivosti i davanja glasa autohtonim narodima, posebno Mapuche narodu, u suočavanju s izazovima koje klimatske promjene donose. Kroz svoje istraživanje i aktivizam, Stefany nastoji doprinijeti pravednijem

i održivijem svijetu gdje se cijeni i osnažuje mudrost i otpornost zajednica, posebno žena. U svojoj potrazi za znanjem i pravdom, Stefany utjelovljuje duh otpornosti i odlučnosti. Nastoji prevladati jaz između akademskih istraživanja i pokreta na lokalnoj razini, kombinirajući svoje akademske kompetencije s pričama i iskustvima onih koji su najviše pogođeni teritorijalnim promjenama i klimatskim promjenama, posebno žena.

Nakon što se preselila u Španjolsku, Stefany se suočila s novim izazovima i prilikama. Posmatrala je okolišne prakse i stavove u svom novom okruženju, istovremeno ih cijeneći i ispitujući. Prekomjerna upotreba plastične ambalaže privukla joj je pažnju, i zapitala se o posljedicama takvih praksi. Također, svjedočila je i ograničenim naporima vezanim za održivost i recikliranje u odnosu na količinu otpada koji se proizvodi.

Ovi napori često su bili zasjenjeni dominantnim utjecajem perspektiva usmjerenih na Zapadni svijet. Kad se preselila u Španjolsku, Stefany se suočila s kompleksnostima birokracije i raznim implikacijama. Kao „nerezident EU”, borila se s posljedicama klasifikacije. Usprkos ovim preprekama, Stefany ostaje posvećena svojim studijama i podizanju svijesti o utjecajima klimatskih promjena i socio-prirodnih katastrofa na žene u južnom Čileu.

Stefanino putovanje se nastavlja, vođeno velikom posvećenošću zaštiti okoliša i dubokom ljubavlju prema svojoj domovini i njezinim ljudima.

Vita

Piran prošlosti i budućnosti

Špela Pahor

Studija slučaja o efektima klimatskih
promjena iz perspektive mladih
Slovenija

Došla je sa svojim tatom da posjeti svoju baku u Piranu. To je bio topli ljetni dan i poslije podne su otišli do „šljunka“, kako mi zovemo plažu kod Tartini teatra. Gledam Vitu kako uzbuđeno trčkara s obale do mora. Skuplja kamenčiće u malu cijev, trese ih u more, hvata vodu i sipa je u rupu koju je napravila na obali. Šta li radi? Mala lokva? Ili jednostavno uživa u igri i valovima koji joj miluju noge. „Ribice, pogledajte ribice!“ viče, okrećući se svom ocu koji sjedi na obali i gleda je. Njene oči su plave kao nebo iznad nas, kovrdžava kosa ima boju sunca, slobodna je kao ptica na nebu, ruke joj se pružaju od istoka do zapada, kao duga. „Moraš je čuvati“, kažem, i srce mi boli kad pomislim na to što rade malim djevojčicama danas. I malim dječacima. Sve zbog novca.

Na putu kući sretnem školsku drugaricu. „Hoćemo li na kafu?“ I sjedimo u hladu ispred kafića, duboko u razgovoru. „Pogledaj koliko ima automobila u Piranu“, kaže ona. „Ali nekada su sve ulice bile pune djece. Danas moji unuci nemaju gdje da se igraju. Svuda su automobili, čak se provlače kroz najuže uličice.“ „Tačno“, kažem. „Kad smo bili djeca, cijeli Piran bio je naš. Obala, ulice, trgovci, livade kod crkve, uz zidine, u Fiesi i na brdu. Svi smo se čuli. Igrali smo „Indijanci i kauboji“, „Partizani i Nijemci“ i još mnogo drugih igara. Penjali smo se po stijenama na Punt, stavljali crve na udice i pecali. Ljeta su bila vrela i cijeli dan smo plivali. U jesen smo kretali u školu, zimi smo se grijali pored peći, u proljeće smo skidali čarape i oblačili čarape.“ „Da, tako je, rekla si to“, klima glavom. „Danas više nema godišnjih doba, samo zima i ljeto“, dodaje. „Sjećaš li se poplava?“ „Naravno. Kroz Trg Tartini mogao si voziti sandolino, voda je poplavila slastičarnicu na Punt, kola su plutala niz obalu. Stavili su daske na poplavljene ulice

da bismo mogli ići u školu. Naš učitelj je izišao iz auta, skinuo cipele i čarape, zavrnuo nogavice, uzeo torbu i ušao u učionicu.” Smijemo se. Ne znam jesmo li sretni zbog sjećanja ili jer smo se sreli nakon dugo vremena. Trenutno smo kao što smo bili prije desetljeća, kad smo dijelili školsku klupu i sve tajne koje pripadaju djeci. „Sjećaš se kako smo varali na testovima? A ako nismo imali domaći zadatak, mogli smo ga brzo prepisati od nekoga drugog tokom odmora.” „Da, i ako je neko ostao bolestan kod kuće, donosili smo mu svoje bilježnice da bi mogao prepisati novi materijal i ne zaostajati.” „Ali danas djeca zarađuju novac tako. Više niko neće besplatno posuditi bilježnicu.” „Sve je o novcu.” „Nekada smo na kraju školske godine dobivali nagrade i pohvale. Za izvrsnost, za dobro ponašanje, za prijateljstvo, za pomoć jedni drugima...” Dok se bliži večer, čujemo zvuk sata na zvoniku koji otkucava sedam. „Oh, moram kući”, kaže, tražeći svoje ključeve po torbi i džepovima. „Nadam se da ih nisam izgubila negdje”, kaže, zabrinuto. „Ponekad nismo ni zaključavali vrata, sjećaš se? Ljudi su bili iskreni i osjećali smo se sigurno. Mogli ste ostaviti torbu za kupovinu, školsku torbu, bilo što ispred vrata i čekalo vas je. A nikada nismo čuli da su djeca nestajala.” Pogleda me zabrinuto i pomalo tužno. Zagrlimo se i kažemo zbogom. „Moramo organizirati susret razreda”, kažemo gotovo istovremeno. Onda idemo svako svojim putem.

Nostalgija za dobrim starim vremenima kad smo bili mladi nije jedino što nas muči. Mnogo se promijenilo u ovom gradu. Samo su kuće ostale gdje su bile. Kažu da je Piran biser. To je istina. Izdaleka stvarno izgleda kao bajka. Bijele stijene oblažu obalu kao čipka, palače na trgu izgledaju luksuzno, kuće izgledaju bogato. Ali lutajte po tamnim ulicama gdje sunce nikada ne sija, zakoračite u kuću i vidjet ćete ispucane zidove, klimave stepenice koje izgledaju kao da će se srušiti. Mnogi ljudi imaju težak život i uopće ne koriste masovni turizam, osim što provode besane noći kada ne mogu sklopiti oči zbog nepodnošljive buke i oglušujuće glazbe koja tresu zrak u kuće. Ribari, koji su nekada bili brojni, sada se mogu prebrojati na jednoj ruci. Umjesto njihovih drvenih brodova i ribarskih mreža, more su preplavili jedriličarski brodovi, jahte, gigantski kruzeri. Pogled na more danas uopće nije romantičan. Zapravo, ponekad je toliko strašno da vas prođe jeza. Sve je o novcu.

Nema više ljudi, osim ljeti kada ih ima previše. Mnogi su odselili, a dolaze i novi ljudi. I odlaze, također. Na bolje. Stranci

kupuju kuće. „U našoj ulici su Rusi s jedne strane, Amerikanci s druge.” Kako se slažu? Da li se pozdravljaju kad se sretnu? Da li su u mogućnosti prevazići svoje predrasude, ići iznad svojih političkih uvjerenja, svojih nacionalnih ponosa, stvarati prijateljstva ili barem tolerirati jedni druge? Mnogi u Piranu kupuju nekretnine samo kako bi ih iznajmljivali. Turistima ili lokalnom stanovništvu. Novac je dobar. Sve se vrti oko novca. Navodno je danas jedina vrijednost novac. Nove kuće, čak i veće nego u prošlosti, rastu na brdu. „Kuća za jednu porodicu”, pisalo je na znaku pored kuće koju su gradili, a koja bi mogla primiti najmanje deset drugih porodica. „Sada vlasnik ove kuće želi preuzeti brdo, sve do ceste. Nije ga briga što lokalci imaju vrtove ovdje. A općina ništa ne radi da nas zaštiti”, kažu ljudi. „Kakva je svrha zaštite spomenika, uostalom?” čuje se nečiji komentar. „Ali ne bismo smjeli to dopustiti! Ne pripada ovdje. U zaštićenom gradu poput Pirana.” Izgleda da neki ljudi pokreće pohlepa. Pohlepa da imaju, da imaju više, da imaju novac za kupovinu, za gomilanje bogatstva. Zašto se niko ne trudi dijeliti ljubav?

Kad sam bio mali, običavali smo ići kod mog strica na Kras. Imao je farmu i ljeti je bilo puno posla. Mi djeca smo pomagali oko grabljanja sijena i posteljine za životinje, izvođenja krava, berbe krumpira. Kad smo sjedili za stolom navečer, slušao sam što odrasli govore. „Nemamo dovoljno usjeva”, rekao je moj stric. „Kupit ću gnojivo i prihranjivati polja. Barem ćemo tako imati nešto krumpira za prodaju i plaćanje računa.” Bio sam samo dijete, nisam ništa znao o hemiji, ali bio sam šokiran. Umjetna gnojiva? „Neeeeee, ne to!”, viknuo sam u strahu. Bilo mi je žao zemlje. Uništiti će sve, mislio sam. Ali samo su se smijali. Ko sluša malo dijete? Ona ne zna o čemu priča. Tako su me utišali. Dugo, dugo vremena.

„Novac vlada svijetom”, govorila je moja majka. I svaki put bi uzdahnula tužno, bespomoćno. Danas je isto diljem svijeta. Neki kažu da je na Zemlji previše ljudi. Mislim da smo samo previše pohlepni. Mislim da Bog i Zemlja vole sve svoje djece i da ima dovoljno hrane za svakoga. Ali mi prelazimo granice kada želimo više i više.

I ljudi postaju sve nesretniji. Pola svijeta uzima antidepresive. Čak je i voda u gradovima zagađena njima. „Što više imamo, to smo nesretniji i tužniji”, kaže mi prijatelj. Nastavlja: „Moj doktor me pitao zašto više ne uzimam pilule i gdje sam ih stavio. Rekao sam mu da sam ih bacio u smeće. Držao se za glavu. 'Ali lijekovi su skupi. Zašto ih nisi donio meni? Imao bih ih za druge pacijente. Zašto u

smeće? Zar ti nije palo na pamet da zagađuješ prirodu?' Bio sam ljut. Kao da nisam priroda! Što drugo je moje tijelo nego priroda!? Ali može biti zagađeno? Sve to ide protiv zdravog razuma i služi samo farmaceutskoj industriji. Novac, novac, novac. Šta smo mi?" Skoro da moram složiti s njom. „Neki ljudi žele previše! Sanjaju o životu na mjesecu, o odlasku u svemir, a ovdje ne mogu brinuti o svom siromašnom susjedu. Neka idu na mjesec i ostanu tamo, a nas neka puste da živimo našu zemaljsku dob u miru i stilu.”

Noću imam noćnu moru. Zemlja više ne može izdržati. Zemlja drhti od bijesa. Zemlja je postala poput zmaja, pljuje jezicima vatre, izlijeva lavu niz padine, dim i pepeo iz vulkana nošeni vjetrom preko kontinenata, tako da se nebo zatamni i avioni ne mogu uzlijetati ili sletjeti zbog loše vidljivosti. Nebo svijetli od bijesa. Šalje munje i kišu na Zemlju. Rijeke izlaze iz korita, uništavajući polja i odnoseći kuće. Vjetar divlja morem, valovi se uzdižu iznad brodova i gutaju velike gradove, kamenje na dnu jezivo lupaju obalu i padaju s bjesom na kuće, ljude, djecu. Hurikanski vjetrovi lome drveće i odnose krovove, leteći kroz zrak poput papirnatih zmajeva.

Vita je sada u školi. U njenu je razred došao novi dječak. Zove se Ali i dolazi s afričkog kontinenta. Još ne govori dobro naš jezik. On i Vita sjede za istim stolom, a Vita mu pomaže kad nešto ne razumije. Žive u istoj ulici, pa zajedno idu kući nakon škole. Vita priča svojim roditeljima o njemu. „Uskoro će mi rođendan”, kaže, „i željela bih pozvati Alija na proslavu.”

Kad zaspri noću, njeni roditelji sjede za stolom i razgovaraju. „Ne želim da se druži s Alijem”, kaže Vitin otac. „Hajde, hajde”, kaže njen muž. „Svi mi imamo crvu krv. Vidiš koliko ga voli. Ne možemo joj to uskratiti.” „Ne sviđaju mi se”, ostaje uporna njegova supruga. „Zar kažeš da im ne vjeruješ jer su stranci?” Nježno stavlja ruku u njenu. „A što ako pozovemo njegove roditelje? Tako ćemo upoznati Alijevu obitelj. Možemo ih pitati odakle dolaze, zašto su došli, kako žive.” Mama razmišlja tiho neko vrijeme, zatim se mirno uzdahne. „U pravu si. Mislim da će to biti dobro za Vitu. A i manje ću se bojati.”

I došao je rođendan. Posjetitelji kucaju na vrata. Srećom, Vitina porodica živi u maloj kući s malim vrtom. Odrasli sjede za drvenim stolom u vrtu, dok se djeca brzo sklonila pod drvo i počela igrati. Vitina mama poslužuje kavu i sok, a tata svira gitaru. „Bit će vremena za tortu”, kažu, gotovo ujednačeno. Polako, gosti se opuštaju i počinjju razgovarati. Do tada su roditelje Alija vidjeli samo u školskim

hodnicima. „Osjećamo promjene klime možda čak i više nego vi. Svake godine su suše sve gore i duže. Nemate pojma kroz što smo prošli na putu ovamo. Nikada neću zaboraviti prizor suhih stabala i mrtvih životinja... Čak i sada, ponekad vrištimo u noćnim morama u strahu.” „Sve će to doći k nama”, kaže Vitin tata svojoj ženi. Gosti su otišli i Vita već spava. Njihovi pogledi se susreću. Brinu se. „Gdje ćemo otići?” pitaju se tiho sami sebi. Šta će se dogoditi Viti?

Sada Vita zna da njezino ime znači „Život”. Sretna je što je Ali došao na njezinu rođendansku zabavu. Prije nego što zaspi, njena mama joj pročita priču o otoku usred oceana gdje ima mnogo, mnogo galebova, nekoliko miševa i vrlo, vrlo malo ljudi. Nema automobila, nema zračne luke, i jedini način da se dođe do otoka je brodom, što traje sedam dugih dana.

Noću sanja o tom otoku.

I ja sam te noći sanjao o tom otoku. Pomislio sam: „Otići ću tamo.” Ali što ako je to tako mali otok i želim odvesti Vitu sa sobom, njenu majku i očuha, tetke, stričeve, rođake, sve moje prijatelje i svu djecu koju sam upoznao u životu. Kako ću to učiniti? Možda mogu nešto učiniti za Zemlju sada, ovdje u Piranu, tako da za nekoliko godina ne bude preplavljena morem? Hoćete li se pridružiti? Ako se ne brinemo o sebi, barem se brinimo o našoj djeci. Uostalom, nismo ih donijeli na svijet da umru sutra.

Jednog jutra, Vita se probudi i gle, kuću gdje žive djed i baka okružuje more. Galeb ispušta krikove na nebu i ribari ponekad uhvate u svoje mreže neka sjećanja na to mjesto kakvo je nekada bilo: albume s starim porodičnim fotografijama, šoljice za kafuu, lonac za mlijeko, stolnjak, drvenu lutku u staromodnoj haljini, drveni automobil... Šta još morsko dno skriva, pitaju se. I kao da iz dubina mora čujemo glasove kako šapću uz valove: sahranili ste nas žive! Nema više ptica koje bi letjele nebom, nema više šarenog cvijeća, nema više skakanja po stijenama i ronjenja u kristalno čistom moru, nema više pljeska galebovih krila, nema više toplih ljetnih dana i šetnji uz obalu. Ako je taj otok i postojao, ako su mu more i nebo bili dom, onda ga više nema. Gotovo je. Tako je završila priča o otoku usred oceana. Ali priča o Zemlji i njezinim stanovnicima, priča o nama, još nije gotova. Možda nikada neće biti. Možda će nas sve pronaći kad-tad.

Klimatske promjene viđene izdaleka

Eloïsinina priča

Mariana Pfenniger

Eloïsa dolazi iz Filipina, zemlje poznate po svojim otocima i tajfunima, te stoga sklona ekstremnim vremenskim uslovima koji su simptomi klimatskih promjena. Trenutno živi u Francuskoj nakon što je završila magistarski iz Međunarodnih i europskih studija sa završnim radom na temu zelene ekonomije. Iako njezina osobna priča nije izravno povezana s klimatskom migracijom, dobro je svjesna razornih posljedica klimatskih katastrofa i zainteresirana je za dijeljenje priče koja joj je bliska srcu. Njezina domovina smještena je u zoni sklonoj svim vrstama prirodnih katastrofa i suočava se s mnogim nemirima, uglavnom zbog klimatske krize koja stvara kompleksnu situaciju koja pogađa lokalno stanovništvo koje živi uz obalu, uključujući i njezine rođake.

Eloïsa nam priča o prekretnici koja ju je duboko pogodila, toliko da je tijekom intervjua doživjela trenutke velike emocionalne uznemirenosti. „To nije tema o kojoj sam puno pričala, a razgovor o njoj tjera me da ponovno proživim trenutke velike zabrinutosti i tjeskobe”, rekla je. Priča seže unatrag do 2013. godine. Eloïsa je već živjela u Francuskoj kada je tajfun Haiyan pogodio njezinu domovinu. Tajfuni su dobro poznat fenomen za Filipince, s otprilike dvadesetak ili manje tajfuna godišnje s različitim brzinama vjetera. Ono što se dogodilo 2013. godine, međutim, oborilo je sve prethodne rekorde s izuzetnom snagom za tropsku oluju. Tajfun Haiyan dosegnuo je maksimalnu razinu, 8 prema Dvorakovoj ljestvici. Uz obilne kiše, ciklon je stvorio ogromne valove praćene snažnim vjetrovima. Otočani su bili šokirani ovim, dosad neviđenim, iskustvom kao da ih je pogodio grom iz vedra neba.

Normalni tajfuni do 2013. obično su imali brzine vjetera između 80 i 130 km/h. Prema podacima zajedničkog centra za upozoravanje na tajfun, Haiyan je dosegnuo vrhunac svoje snage s vjetrovima od oko 315 km/h, što nam daje predodžbu o razmjerima uništenja koje je prouzročio. To je pratila obilna kiša i valovi nesrazmjerno velike visine.

Eloïsa ima rođake koji žive na obali zemlje. Tradicionalne kuće su im bile lagane, izrađene od bambusa i vrlo otvorene kako bi omogućile prirodno hlađenje zraka. Njezini rođaci imali su ribnjake i obiteljsku zemlju s poljoprivrednim kulturama. Tajfun Haiyan uništio je sve. Njezini rođaci izgubili su ribnjak i poljoprivredne kulture, svoj izvor preživljavanja. Izgubili su kuću i sve što su posjedovali, kao i mnogi drugi stanovnici uz obalu. U ovom vremenu krize, Eloïsa se sjeća da su njezini rođaci bili zahvalni što su živi, ali gubitci su bili ogromni i nemjerljivi.

Iako je proglašena zona katastrofe i postojao je međunarodni odgovor u obliku humanitarne pomoći, to nije riješilo glavni problem: pomoć nije mogla stići do svih pogođenih, nije mogla popraviti štetu koja je promijenila ljudske živote, niti su resursi bili dovoljni kako bi ljudi započeli svoje poslove. Sve to doprinijelo je stalnom siromaštvu i povećanju nezaposlenosti. Također nije izliječilo psihičke posljedice koje su pretrpjele žrtve. Eloïsa nam priča kako njezina obitelj i dalje živi u strahu svaki put kad se kiše ili vjetrovi pojačaju, podsjećajući ih na tragediju iz 2013. godine.

Tajfun Haiyan ostavio je značajne materijalne štete (na javnoj infrastrukturi, kućama, cestama itd.), kao i ekološku štetu uzrokovanu izlivanjem nafte, između ostalog. Osim više od 6000 smrtnih slučajeva, izazvao je humanitarnu krizu, s tisućama ljudi koji su raseljeni iz najviše pogođenih područja. Migracija unutar zemlje, na manje pogođena područja, bila je masovna.

Eloïsina obitelj se nije selila. Nisu to željeli učiniti jer zemlja na kojoj žive i ovise o njoj pripada obitelji. Seljenje bi značilo da bi morali unajmiti zemlju kako bi stvarali prihod ili tražiti druge izvore preživljavanja, jer je u pitanju ozbiljan manjak prihoda. Tajfun Haiyan je bio tolika prekretnica da se vrijeme računa prije i poslije njega. Sada već postoji lokalna svijest o klimatskoj krizi i ljudi vide kako se klima mijenja, uzrokujući duže kišne sezone koje utječu na različite usjeve.

Eloïsa nije doživjela klimatski uzrokovanu migraciju, ali doživjela je učinke krize u epizodi koja je za njezinu obitelj bila jednako

traumatična kao ona koju nam je ispričala. Njezina obitelj ima sreće što su živi i što mogu ostati na svojoj zemlji, što se ne može reći za svakoga. Eloïsa se pita što će biti potrebno da se klimatska migracija uzme u obzir kao razlog za dobivanje vize u određenim zemljama. Nadu polaže u to da će svijest o klimatskoj krizi i njezinim učincima postupno postati raširena, i da će se poduzeti akcije ne samo na uzrocima klimatske krize s nadom da će je smanjiti ili zaustaviti, već i na političkoj razini kako bi je se prepoznalo kao humanitarni uzrok migracije.

Eloïsa je uvjerenjena da je otpornost obrambeni stav ljudi koji su konstantno izloženi klimatskim katastrofama poput onih na Filipinima, uhvaćenih u vatrenom prstenu prirode. Ipak, ne može ne zapitati se: trebamo li samo dopustiti ljudima da izgube živote, poput žrtvenih janjadi, svaki put kad tajfun pogodi, dok ne pronađemo stvarno rješenje za ovu alarmantnu humanitarnu dilemu povezanu s krizom klimatskih promjena?

Žetva, dom i nada izgubljeni u odronu

Sonja Graf

Studija slučaja
Uganda

Webinar
Razumijevanje
klimatskih migracija

Doreen sjedi u kancelariji centra za mlade u Kaseseu gdje radi. Čini se da je sretna što će ispričati priču svoje porodice.

„Ovog puta nije došlo iznenada. Nakon teških kiša proteklih dana od 3. septembra, službena upozorenja postajala su glasnija i hitnija. Noću između 6. i 7. septembra 2021., horor je došao u selo mog amidže, gospodina Masereka Yone. Oni koji su imali radio s baterijom bili su upućeni da napuste svoje kuće i odu u obližnju školu u selu. Istovremeno, obavijest se širila i megafonom, uobičajenim načinom širenja vijesti u odsutstvu električne energije. Od 2013. godine, rijeka Nyamwamba redovito je izlazila iz korita nakon dugotrajnih, intenzivnih kiša. Okolne rijeke poplavile su našu zemlju, dovodeći do gubitka imovine, ozljeda i smrti”, kaže Doreen.

„Uvijek je bilo isto: brzina vode povećavala se, pretvarajući rijeku u nekontrolisanu poplavu koja je sa sobom nosila stijene svih veličina i pretvarala se u lavinu uništenja. Tokom kišnih sezona, od marta do maja i od jula do oktobra, rijeka se morala pažljivo nadzirati: čim bi porasla, mogao se očekivati takav odron u bilo kojem trenutku. Ponovno su ovakvim spektaklom uništene žetve i kuće”, nastavlja ona.

Te noći u septembru 2021., porodice Doreeninog amidže već je duboko spavala u svojoj kući na padini planine blizu rijeke. Kiša je padala neprestano danima, smrtonosni odron se očekivao - i ljudi su bili upozoreni. Međutim, mnogi su odbili napustiti svoje kuće. „To su kuće mojih predaka”, kaže tetka Doreen, Masika Sadrace.

Ali iznenada, oko 23 sata, morali su pobjeći: „Budili su se od buke slične sudaranju kamenja u brzjoj vodi i ljudi su vrištali. Buka

je postajala sve glasnija, a vrištanje i trčanje moglo se čuti u gustoj tami u selima Karusandara i Kanyengeya. Bubnjevi su davali javno upozorenje na opasnost, a zvučnici su pozivali ljude da se skupe u osnovnoj školi u malom planinskom selu. Vrtovi i pašnjaci već su bili poplavljeni. Moj stric je sa svojom suprugom i dva sina, starim 14 i 16 godina, pobjegao u školu. Proveli su noć tamo zajedno s stotinama drugih. „Nisu ništa mogli ponijeti sa sobom”, žali Doreen.

Nisu tada znali da se opraštaju na vrlo dugo vrijeme, ako ne i zauvijek.

Njena nećakinja Uwera Doreen, koja nam je ispričala ovu priču, također živi u Kaseseu, planinskom okrugu na zapadnom dijelu Ugande. Imala je sreće - njeni roditelji su imali dobre poslove, radili su u cementari Hiima u gradu Kasese, pa su mogli priuštiti dobro obrazovanje svojoj kćeri. Doreen je mogla studirati nauke o okolini u obližnjem gradu Fort Portal i ima diplomu bačlera, što joj je omogućilo da dobije dobar posao. Radi u Odjelu za prirodne resurse i očuvanje lokalne vlade. U slobodno vrijeme, kako objašnjava, preuzela je volonterski posao: „Trener sam koji surađuje s lokalnom vladom kako bi okupio mlade ljude i pomogao im unaprijediti se u područjima obrazovanja i zdravlja. Obučavamo ih za stručne vještine poput friziranja, izrade nakita i drugih zanata kako bismo poboljšali njihove izgleda za posao. Također dobivaju savjete o obuci i traženju poslova. Ali naša glavna svrha je spriječiti ih da se okrenu drogama i kriminalu. Nije samo riječ o vještinama, važan je sporedni cilj zadržati ih zauzetima, dati im osjećaj zajednice”, kaže ona. „Nevladine organizacije financiraju ove aktivnosti putem donacije. Moj rođaci Muhindo Luis i Bwambale Yoson također su morali napustiti svoje domove naglo te kobne septembarske noći, zajedno sa svojim roditeljima. To su dvoje mladih koje brine organizacija Kasese Youth Link Development, za koju radim.”

Cijela porodica sada živi u izbjegličkom kampu koji je UN postavio podno planine u Muhokyi, gdje unutrašnje raseljene osobe koje su morale napustiti svoje domove zbog odrona ili poplava mogu pronaći sklonište.

Dan nakon katastrofe, pomoć je stigla. „Ujutro te noći, Crveni križ tražio je nestale ljude i donio ozlijeđene s planine. Ukupno je bilo oko 300 ljudi koji su izgubili sve u odronu. Čekali su u kampu do novembra, kada su se smjeli vratiti u svoje selo. Malo je ostalo. Njihove kuće bile su odnešene niz brdo ili uništene na mjestu, usjevi

su bili poplavljeni ili prekriveni blatom, spljošteni vodom i kamenjem koje je došlo s njom. Oni koji su i dalje željeli trajno se vratiti kućama bili su spriječeni da to učine, jer je još uvijek bilo opasno. Oni koji su imali alternative preselili su se, drugi su sakupili ono što je ostalo i život se nastavio u kampu”, kaže Doreen. „Moj amidža je nekad radio kao učitelj u osnovnoj školi. Kad se umirovio, otvorio je malu trgovinu u selu, budući da je državna penzija vrlo mala i ne može podržati cijelu porodicu.”

Ali sada je selo napušteno. Pristup je još uvijek zabranjen od strane lokalne vlade iz sigurnosnih razloga. Kasese je ranjivo područje s strmim padinama i rijekama koje dolaze s planina. Budući da se središnji dio Ugande nalazi na ekvatoru, postoje dvije kišne sezone, jedna od augusta do oktobra, a druga od marta do maja. Padavine postaju obilnije i duže svake godine.

Klima se mijenja, s porastom temperatura i dugim i obilnijim kišama, što uzrokuje česte odroni i poplave koje oštećuju i odnose usjeve i kuće. Klimatske promjene teško pogađaju zemlju.

Više od 80% Ugandaca ovisi o poljoprivredi za svoje izdržavanje. S rastućim stanovništvom potrebno je sve više zemljišta za usjeve. Neiskusno poljoprivredništvo dovodi do degradacije tla. Osim graha i batata, glavni usjev u tom području su banane, od kojih ljudi ovise za svoj prihod. Međutim, usjevi banana teško su pogođeni banana kukcom koji oštećuje i na kraju uništava bananinu palmu. Međutim, većina ljudi je previše siromašna da bi kupila pesticide.

Banane su također osjetljive na temperaturu. S konstantnim povećanjem temperatura zbog klimatskih promjena, područje se više ne čini pogodnim za uzgoj banana. Banane s visine smanjuju eroziju tla na strmim padinama i važan su izvor malča koji održava plodnost tla. No, zamjena banana godišnjim usjevima dovodi do čestog otvaranja zemljišta, ubrzavajući eroziju tla.

Osim toga, poljoprivrednici postaju sve ovisniji o hibridnim sjemenkama. Dobivaju ih od vlade, ali trošak pesticida je visok. „Ako ih ne koristite, nećete dobiti nikakvu žetvu”, objašnjava Doreen. Također ne mogu bez solarnih pumpi za vodu. „Potrebna nam je irigacija i otporne biljke”, kaže Doreen.

Izvorno su planine Kasesea bile pokrivene šumama koje su poznate kao ključne za pohranu CO₂. Njihova zaštita i kontinuirana reforestacija su neophodni u borbi protiv klimatskih promjena. „Ali velike površine se svakodnevno čiste”, žali se Doreen. „Sada postoje

pokušaji obnove ekoloških sistema naviše, ali to traje dugo.” Sve to dovodi do nesigurnosti u opskrbi hranom.

Još jedan problem je unutrašnja struktura zemlje i njezine tradicije. Prisilni brakovi su česti. Službeno, brak u Ugandi je legalan tek od 18. godine, ali nema tužioca, nema suca... „Nevoljene trudnoće, ponekad već u dobi od 12 godina, ovdje su uobičajene. Granica s Kongom i trenutni građanski rat stvaraju dodatnu nesigurnost i izbijanje bolesti poput ebole. Stopa kriminala je visoka, što ne pomaže stabiliziranju regije”, kaže Doreen.

U stvari, Uganda je bogata mineralima i biološkom raznolikošću: u posljednjim godinama otkrivene su značajne zalihe nafte i plina, a kobalt i bakar su obilni. Unatoč tome, zemlja ostaje jedna od najsiromašnijih na svijetu, s BDP-om (bruto domaći proizvod) po stanovniku od malo više od 1.000 američkih dolara.

Jedan od glavnih problema s kojima se suočavaju mladi koji žive u regiji Kasese je nepismenost, koja je rezultat preranog napuštanja škole. „Postoji besplatno javno obrazovanje, ali porodice moraju platiti školski materijal poput knjiga, sveski i olovaka, što većina ljudi jednostavno ne može priuštiti. Škole su udaljene, a u brdovitom području nema pravog prometa niti školskog autobusa koji bi ih odvezao do škole. Gdje je to moguće, ljudi koriste motocikle za prijevoz”, objašnjava Doreen. „Ali i poslovne prilike onih koji uspješno završe srednju školu također su ograničene u našoj regiji. Srednja škola ne daje vam nikakve praktične vještine.”

U potrazi za poslom, mnogi mladi napuštaju siromašne životne uslove na porodičnim farmama za one u gradovima. No, više od 50% stanovništva Ugande je mlađe od 18 godina, a njihov broj stalno raste. Stoga ih u urbanim središtima čeka život u sirotinjskim naseljima umjesto ekonomske uspješnosti. „Rastući broj migracija ovdje u Africi svakako je posljedica klimatskih promjena”, kaže Claire Burger, biologinja i nacionalna voditeljica ZOA Ugande.

Doreen nastavlja: „Nakon odrona, oba moja bratića morala su napustiti školu kako bi pomogla porodici. U Ugandi je osnovno obrazovanje besplatno, ali svi moraju kupiti svoj materijal i nije bilo novca za to, njihova školska karijera završila je. Kao i svugdje u svijetu, posebno je teško za one koji odustanu od škole zarađivati za život. Sada obavljaju povremene poslove na gradilištima ili na farmama, nadajući se svaki dan da će nekome trebati pomoć i nagraditi ih malo novcem kako bi kupili hranu za svoje porodice. Izgubili su nadu”,

žali se Doreen. „Osjećaju da za njih nema budućnosti. Ne vide izlaz iz kampa. Njihova najveća želja je vratiti se u svoje selo.”

Ali za sada, malo je nade za to.

„Vlada pokušava premjestiti žrtve odrona na državno zemljište u nizinama i proširiti Kibale nacionalni park - jedan od izvanrednih 10 nacionalnih parkova u Ugandi, smješten blizu grada Fort Portala - na područje odrona. Pokušava premjestiti ljude nizbrdo kako bi smanjila ljudski utjecaj u ugroženom području. Također postoje planovi za nadoknadu šteta koje su pretrpjeli navise, ali da biste se preselili u novu kuću, prvo morate kupiti zemlju. Tlo je plodno, ali trebate novac da kupite zemlju negdje drugdje, bliže podnožju planine”, kaže Doreen. „Kakav izbjeglica to može priuštiti?”

Da, novac je važan, pogotovo kad ga vlade koriste kako bi učinile svoje ekonomije održivijim i na kraju osnažile svoje građane da sami sebi pomognu. Naporima ugandske vlade o kojima je govorila Doreen čini se da je to usmjereno. Dostupna su vanjska sredstva za provedbu tih programa, kao i za izgradnju više brana duž rijeka, posebno tamo gdje se rijeka spajaju, kako bi se smanjila količina vode koja teče nizbrdo, usporila i stvorila rezervoare za sušnu sezonu. Ali sve će to potrajati. Dugo vremena.

„Tražimo od industrijskih nacija da preuzmu odgovornost... Uostalom, proizvele su veći dio stakleničkih plinova koji uzrokuju klimatske promjene ovdje u Africi”, kaže Lawrence Aribo, ugandski političar i ekonomist za okolinu.

Ključ budućnosti

Mersiha Čomor

Studija slučaja
Bolivija

Povratak korijenima –
klimatske promjene
u Boliviji

Naša pripovjedačica je mlada žena iz Bolivije. Aktivno se bavi ekološkim aktivnostima i trenutno radi sa djecom kao edukator i pedagog. Uključena je u dramske grupe i pomaže djeci u školskim obvezama. Također je radila s mladima i djecom u odjeljenju za zaštitu životne sredine, volontirajući u zajednici na čišćenju rijeka.

Pitala sam se je li oduvijek živjela u Boliviji ili se selila negdje drugo. Njezin odgovor je bio da je oduvijek živjela u Boliviji. Njezina veza-
nost za zemlju dijelom je posljedica njezinih baka i djedova. Odrasla
je na selu, a ovaj odgoj je gajio njezinu duboku ljubav prema prirodi.

Pitala sam je o klimatskim promjenama u La Pazu u Boliviji
i njihovom značajnom utjecaju na stanovništvo. Priznala je da su
klimatske promjene utjecale i na njezin region. Područje u kojem
živi, u planinama, doživljava hladno vrijeme. Padavine su obilne i
postoje različite kišne sezone. Međutim, ove sezone su doživjele
promjene. Ranije se javljala početkom godine, a kišna sezona sada
traje duže. Voda se dobiva iz brana koje se pune tijekom kišnog
perioda. Međutim, tijekom sušne sezone dolazi do nestašice vode
zbog nedostatka padavina. Ove vremenske fluktuacije negativno
utječu na poljoprivredu. Na primjer, krumpir ne može rasti zbog
nedostatka vode. Grad se u velikoj mjeri oslanja na izvore vode kao
što je jezero Poopó, koje je presušilo. Eksploatacija resursa poput zlata
i srebra dodatno je ugrozila kvalitet vode, čineći je neprikladnom za
potrošnju. Ovaj problem vode utječe na svakodnevni život, posebno
u područjima udaljenijim od centra grada. Cijene hrane variraju, što
utječe na lokalnu ekonomiju. Hrana se često mora uvoziti iz mjesta
poput Perua ili drugih zemalja.

Udubljujući se u pitanja vode, hrane i života ljudi zavisnih
od poljoprivrede, pitala sam je o utjecaju na živote ljudi i jesu li
primorani da se sele. Ona je objasnila da većina ljudi u početku traži
pomoć od države ili općine, ali značajan broj ostaje i nastavlja da se
bavi poljoprivredom na istoj lokaciji. Iako se neki još uvijek bave
poljoprivredom u nadi da će se uvjeti poboljšati, stvarnost ostaje

izazovna. Stariji članovi zajednice često ostaju, jer nemaju druge mogućnosti i nastavljaju na njima poznate načine.

Na pitanje pogađa li ovaj problem različito muškarce i žene, ona je naglasila da su oba spola podjednako pogođena, jer su i muškarcima i ženama potrebna voda i hrana za svakodnevnu opskrbu. U svjetlu njezinog odgovora, pitala sam se o mogućim rodnim razlikama u vezi s migracijom. Ona je rekla da veći dio muškaraca napušta zemlju. Međutim, primijetila je da često migriraju cijele obitelji, a ne pojedinci.

Nastavljajući temu migracija, pitala sam poznaje li nekoga tko je emigrirao iz Bolivije, pa možda i član obitelji. Nažalost, njezin odgovor je bio u skladu s mojim očekivanjima. Rodbina i prijatelji su migrirali kako u zemlju tako i van nje. Želeći da shvatim razloge iza ovih migracija, zamolila sam je da objasni zašto je njezina porodica migrirala u La Paz i bi li se mogla vratiti. Njihovu migraciju pripisala je nedostatku posla i ekonomskim izazovima. Ali mnogi su također napustili poljoprivredu zbog pogoršanja kvaliteta tla i smanjenih prinosa usjeva. U slučaju njezine obitelji, nekada su uzgajali krumpir, ali je zagađena voda značila da više ne mogu efikasno uzgajati useve, što ih je navelo da se presele da nađu posao.

Nakon što sam saznala za migraciju njezine obitelji, pitala sam vjeruje li da će se vratiti ili je njihova migracija trajna. Njezin odgovor ponudio je tračak nade – rekla je da bi se mogli vratiti ako se zemlja poboljša. Međutim, ona je i dalje skeptična, s obzirom na izazove s kojima se suočavaju.

Da bih procijenila ubrzanje migracije u La Paz, pitala sam jesu li se migracije u posljednje vrijeme povećale. Njezin odgovor je potvrdio da su migracije zaista porasle. Mnogi se sele iz ruralnih područja u urbane centre, što uzrokuje zastoje. Prelijevanje iz većih gradova uzrokuje da se ljudi sele iz grada u grad, što u konačnici rezultira time da neki od njih u potpunosti napuste zemlju.

Vezano za temu migracije i iskustvo njezine obitelji, raspitivala sam se o njezinim osobnim planovima. Pitala sam je li ikada razmišljala o napuštanju svog rodnog grada. Njezin odgovor je pokazao da je zadovoljna svojim trenutnim životom. Iako trenutno ne planira odlaziti, voljela bi oživjeti tradicionalni način života svojih baka i djedova na selu.

Posmatrajući porast migracije, pitala sam je napuštaju li migranti gradove trajno. Napomenula je da, iako neki odlaze za stalno,

njeni bliski često posjećuju svoje obitelji usprkos trajnoj migraciji. Prepoznajući dubok utjecaj klimatskih promjena na živote Bolivije, pitala sam je misli li da klimatske promjene u Boliviji imaju globalni utjecaj. Ona je priznala njegov utjecaj, posebno na poljoprivredni izvoz. Slabi prinosi usjeva zbog klimatskih promjena mogu poremetiti tijek ovog izvoza.

S obzirom na vidljive posljedice klimatskih promjena, postavila sam pitanje o potencijalnim strategijama za ublažavanje njihovih utjecaja. Ona je istakla da, iako bi idealna rješenja uključivala vladinu i institucionalnu intervenciju, nedostatak djelotvornog zakonodavstva i određivanja prioriteta ometa napredak. Usprkos diskursu o zaštiti životne sredine, izostaju praktični napori.

S obzirom na ovu dilemu, osvrnula se na svoju osobnu odgovornost i potrebu za većom potporom. Istaknula je izazove s kojima se suočava njezina zajednica, kao što su respiratorni problemi zbog oštre klime. Ona je istakla da njezin kraj, koji karakterizira hladno vrijeme, ima značajnih problema. Iako inicijative postoje na različitim nivoima, uključujući nacionalne projekte, još uvijek postoji nedostatak svijesti, a onima koji teže promjenama često nedostaje potpora. Naglasila je potrebu za utjecajnijim djelovanjem, posebno u oblastima poput njezine. Potvrdila mi je da i pored hitne potrebe za djelovanjem na klimatskim promjenama nema značajnije potpore vlasti. Mnoge organizacije pokušavaju pomoći, ali potpora vlade ostaje nedostižna.

Na kraju našeg razgovora, izrazila sam zahvalnost na njezinoj otvorenosti i spremnosti da svoju priču podijeli u različitim vremenskim zonama. Pozvala sam je da iznese konačna razmišljanja. Njezina poruka odjeknula je nadom i fokusom na djecu kao katalizatore promjene. Bliskom suradnjom s djecom kroz dramsko kazalište i edukaciju, usađuje im osjećaj odgovornosti za životnu sredinu. Usprkos izazovima, ona ostaje nepokolebljiva u svojoj posvećenosti zaštiti životne sredine za buduće generacije.

Njezina priča o tome kako su bili prisiljeni prestati uzgajati krumpir zbog problema s vodom i zagađenja tla, dala je dubok uvid u razmjere i rasprostranjenost izazova klimatskih promjena. Ovaj problem je ugrozio opstanak ljudi i ekonomsku stabilnost, jer njihovi proizvodi više nisu pogodni za tržište. Ova situacija je navela ljude da napuste svoje rodne gradove u potrazi za prilikama za zapošljavanje. Njihov potencijalni povratak zavisi od značajnih napora da se očisti

kontaminacija. Ali čak i izgledi za povratak kući su narušeni zanemarivanjem vlasti i nedovoljnim razumijevanjem posljedica klimatskih promjena, usprkos činjenici da su te posljedice jasno vidljive i osjećaju se u cijeloj Boliviji. Njezina osobna posvećenost zaštiti životne sredine je očita, a svjetliju budućnost zamišlja kroz djecu s kojom radi. Dijeleći znanje i pružajući pomoć, ona podiže njihovu svijest o značaju zaštite okoliša. Njezin strastveni pristup podučavanju njih o recikliranju naglašava njezinu posvećenost ublažavanju posljedica klimatskih promjena. Ona vjeruje da su djeca ključ i u njima vidi nadu i odlučnost da ostanu u domovini usprkos izazovima koje donose klimatske promjene. Njezini nesebični naponi nastoje minimizirati potrebu za migracijom. Emocije koje je prenijela pričajući ovu priču bile su duboke, a u svakom odgovoru mogli ste osjetiti koliko joj je ova tema važna i osobna.

Klimatske promjene u Chocóu

Izazov koji promoviše
migraciju

Nathalia Valderrama i Darinson Palacio

Darinson, rođen u departmanu Chocó u Kolumbiji, diplomirao je filozofiju i religijske nauke i specijalista je za psihosocijalne usluge i visoko obrazovanje. Prije nepune dvije godine emigrirao je iz domovine u potrazi za novim i boljim prilikama, bez straha i s nadom da će se jednog dana vratiti na posao kao učitelj i doprinijeti društvu osnaživanjem mladih ljudi da budu kritični prema društvenim, političkim, a posebno ekoloških problema.

Darinsonova migracija ima različite razloge i nije direktno povezana s efektima klimatskih promjena na njegovoj teritoriji, ali je svjestan da su jedan od najutjecajnijih faktora u teškim problemima u ovom resoru efekti klimatskih promjena, koji su povezani sa politički problemi i problemi siromaštva na nacionalnom nivou. U mnogim slučajevima, apsolutno siromaštvo stvara društvene probleme velikih razmjera. O tome malo priča u toku naracije, ali zna dosta o svom području, veoma je optimističan i sanjar, pa zato počinje da priča o bogatstvu i ljepoti svoje domovine:

„Pa, moj odjel, Chocó, je divno mjesto koje dočekuje magiju kolumbijskog Pacifika sa nezamislivim bogatstvom. Imamo džunglu, Tihi okean, plaže, rijeke, vodopade, morski život, faunu, plemenite metale (zlato, srebro i platinu) i njene ljude (od kojih su većina Afrokolumbi, mestizosi i starosjedioci). To je multietničko i multikulturalno mjesto koje karakterizira ne samo njegova ljepota već i gastronomija, muzika (Bullerengue), ples, strast i radost ljudi. To je zaista najživopisnije i najveselije mjesto u Kolumbiji i možda zauzima važno mjesto u svijetu, uprkos svojim poteškoćama. Život je tamo miran, veseo, jednostavan, vrlo jednostavan. Naučili smo da živimo sa malo novca, teško je, ali smo bogati u drugim aspektima. Chocoanos su šarmantni i uslužni ljudi, odlikuju ih stalnim izražavanjem sreće, usred poteškoća koje je ponekad bolje zanemariti kada je ples u pitanju... jer ples je besplatan. Čak i ako situacija javnog poretka otežava zajednički život, usred teškoća i siromaštva, ljudi

uvijek znaju dati sve od sebe i naučiti opstati, što nas čini jakima, bez straha i sa strašću da se suočimo sa svakom realnošću, uključujući i da migrira i stigne na druga mjesta da nastavi sanjati.

Postoje poteškoće svih vrsta, političkih, društvenih, ekonomskih i ekoloških. Fokusirajući se na ovo drugo, reći ću da su okolišni uslovi prilično komplikovani. To je jedno od najvlažnijih područja na planeti, a procjenjuje se da će do 2040. godine doći do povećanja padavina za oko 10%. Ovo ekstremno vrijeme uzrokuje više od kiše: olujne bujice uzrokuju poplave i klizišta, a svaki dan vidimo kako su pogođeni životi ljudi i ekosistema. Ove situacije nas čine mnogo ranjivijim. Obilne padavine i oluje oduzimaju zemlju i uništavaju sve – kuće, usjeve, ljude – uzrokujući prirodne katastrofe i katastrofe u životima ljudi.

Nevjerovatno je biti tamo i svaki dan svjedočiti kako se ovi efekti ubrzano povećavaju, dolazi do jakih promjena temperature koje situaciju čine još alarmantnijom, klizišta pogađaju ljude, podižu se krovovi, ionako loše građeni struja je isprana, poplave u zajednicama su mnogo češće, ljudi gube sve, svoje životinje, useve, i to je jedan od razloga zašto moraju da se iseljavaju sa svoje zemlje kada su ostali bez ičega. Efekti klimatskih promjena u mom kraju i nesigurni strukturni uslovi, posebno u ruralnim područjima, ne dozvoljavaju ljudima da održavaju ono malo što imaju. Klimatske promjene ostavljaju ljude u apsolutnom siromaštvu, bez ičega, jer gube i ono malo što su imali – možda kuću, usjev ili neke životinje – i primorani su da migriraju. Ovo je glavni pokretač masovne migracije.

Ova situacija nesumnjivo stvara socijalne probleme ljudima koji migriraju, neki sa cijelom porodicom, a drugi koji se moraju odvojiti od porodice da bi potražili mjesto za odlazak. Time se povećava apsolutni indeks siromaštva i smanjuju minimalni uslovi kvaliteta života, jer ljudi koji migriraju moraju napustiti svoja mjesta porijekla, svoje teritorije, da bi migrirali (u većini slučajeva lokalno, unutar zemlje) prema velikim gradovima, gdje stižu kao imigranti bez mogućnosti i rješenja. U unutrašnjosti zemlje (uglavnom u velikim gradovima Chocó) to se odražava u društvenim problemima kao što su kriminalne bande, mladi ljudi bez mogućnosti, podijeljene porodice, ugrožena djeca, itd. Efekti klimatskih promjena su veoma složeni. Osoba koja napusti svoju zemlju i nema minimalne uslove za kvalitetan život – kako mi kažemo u Čokou, „a da nema kruha za ulov”, može stvoriti više siromaštva, više izazova u društvu.

Dakle, ako me pitate o kvaliteti života i mogućnostima u mojoj zemlji, rekao bih da uprkos svom bogatstvu i potencijalu, ona nema uslove, ima jako malo mogućnosti, mnogi čokoanci su obrazovani ljudi sa širokim znanjem koji pronalaze sebe u realnostima resora i države, ali bez mogućnosti je teško, a ako se tome dodaju efekti klimatskih promjena i migracija zbog kojih se ljudi sele i porodice raspadaju, to je vrlo složeno.

Migrirao sam iz nekoliko razloga koji nisu direktno povezani sa klimatskim promjenama. I dalje sam zabrinut za svoju porodicu, svoj narod, Chocoanos koji se i dalje bori svaki dan i suočava se sa ovim klimatskim efektima. Sjećam se nesreće koju sam vidio u općini Carmen de Atrato gdje je autobus pao više od 150 metara zbog odrona izazvanog vremenskim prilikama. Vozilo se otkotrljalo u rijeku i poginulo je oko 25 ljudi, uključujući djecu, žene i neke muškarce. Svakog dana se svi suočavamo sa ovakvim situacijama, ili umiremo ili izgubimo sve i moramo da migriramo. Još jedna nesreća dogodila se na putu za Risaraldu, autobus je stao jer je vrijeme bilo jako loše, padala je previše kiše, a dok je bio parkiran, odron je udario i zatrpao ga, pri čemu je poginulo oko 17 ljudi.

Dakle, živeći u mjestu koje ima toliko bogatstava, ali nema sredstava da osigura osnovni kvalitet života, a uz to stalnu prijetnju klimatskih promjena, vidite mogućnost migracije kao dobru opciju. Onda to procenite i nađete druge realnosti, ali za sada je migracija opcija... A u mom slučaju, kada sam emigrirao i pokušao da živim u jednoj evropskoj zemlji (Španiji), daleko od svojih običaja, suočio sam se sa drugačijim društvom i drugačiju kulturu. Naišao sam na mnoge poteškoće u pristupu određenim sektorima društva. Malo po malo, vrata se otvaraju i počinjete shvaćati novu stvarnost, sklapati prijateljstva i otvarati se svjetonazoru ove nove stvarnosti i društva u potrazi za prilikama.

Budućnost... svoju budućnost zamišljam kao da imam više akademsko obrazovanje, da budem kvalifikovaniji i da imam bolji kvalitet života, više mogućnosti. Želim doprinijeti napretku mog odjela, Chocó.

Sanjam da imam priliku da se bavim svojom profesijom kao vaspitač, to je moj poziv, želim da mogu da podijelim svoje znanje, da mogu da predajem, da pomognem mladim ljudima da razviju svoje kritičko mišljenje, da razumiju stvarnost i da pozitivno doprinesu društvu, tako da budu čuvari svog kvaliteta života, sposobni

da razmišljaju i razmišljaju da doprinesu inovativnim idejama za društvenu transformaciju...

To je moj veliki san, nadajmo se da će Bog to dozvoliti, nema straha, vjerujem da nije potrebno imati granice, nije potrebno biti uslovljen, radi se o traženju rješenja.”

Probijanje snijega i prilagođavanje staništa zbog klimatskih promjena očima austrijskog farmera

Christopher Chukwudi Chime

Studija slučaja o efektima klimatskih
promjena iz perspektive mladih
Austrija

Za Waltera Pürstla, farmera i šumara, posljednjih nekoliko zima bilo je drugačije od mnogih koje su prošle. „Uvek je bilo snežnih lomova“, kaže on, „čak i u vreme mog oca i dede, ali ne tako često kao sada i ne u tolikoj meri.“

Lomljenje snijega ili lomljenje leda tokom ledene kiše je izraz koji se koristi za opisivanje oštećenja drveća (lomljenje grana, debla i krošnje) uzrokovano velikim opterećenjem snijegom ili ledom na drvetu ili na konstrukcijama. Tokom protekle dvije ili tri godine, Walter je primijetio porast pada snijega u svojoj domovini, niskim planinskim lancima u Austriji, gdje pada mnogo više vlažnog i jakog snijega nego u prošlosti.

Lomovi snijega su opasni, uzrokujući lomljenje drveća ili ozbiljna oštećenja. Kada postoji opasnost od lomljenja snijega, rute se obično potpuno zatvaraju jer se cijela stabla, posebno stabla s ravnim korijenom, mogu iščupati i velike, teške grane se mogu odlomiti, što se također može dogoditi spontano dugo nakon stvarnog vremena.

Zime su također sve teže u njegovim rodnim planinama u zapadnoj Štajerskoj. Snježni lomovi nisu samo glavobolja za Waltera, oni pogađaju sve u okolini i uzrokuju ogromnu finansijsku štetu. „Ali ono što me najviše boli“, nastavlja Walter, „je to što se lome drveće koje tamo raste decenijama i koje znam odmalena.“

Neka stabla prirodno formiraju mnogo uskih uglova, što ih čini izuzetno osjetljivim na pad od vjetrova, snijega i leda. Na pitanje koje strategije, ako ih ima, postoje za sprečavanje ili pripremu za lomljenje snijega i leda i minimiziranje štete, Walter kaže da bi odabir čvršćih stabala koja su otpornija na oštećenja mogla pomoći. Međutim, u šumi se to može učiniti samo tokom veoma dugog vremenskog perioda; trajale bi decenije ili vekovi.

Temperatura u Alpima je već porasla za dva stepena u posljednjih nekoliko decenija, tačnije u prošlom veku, objašnjava Walter. „Nigdje u Austriji klimatske promjene nisu tako mjerljive kao u alpskom regionu. Temperature su ovdje porasle za dva stepena Celzijusa u posljednjih 100 godina, mnogo više od globalnog prosjeka. Od 1970. klima u Alpima se zagrijala za oko 1,8 stepeni Celzijusa.”

Istraživači upozoravaju na tempiranu bombu pred našim očima: Walter objašnjava da su već 1854. godine najveće vrste drveća već zabilježene u ime bavarskog kralja Maksimilijana II – upravo u vrijeme koje se danas smatra referentnom tačkom za pred-industrijski klimatski uslovi. U to vrijeme, temperatura se svakodnevno mjerila u meteorološkoj opservatoriji na Hohe Peißenbergu u Gornjoj Bavarskoj. „Božikovina, na primjer, koja je 1854. imala najvišu tačku na 907 metara, sada se nalazi na 1.300 metara – i tako se proširila naviše za tačno 400 metara”, nastavlja Walter.

Proces rasta i širenja pojedinih vrsta drveća kao rezultat globalnog zagrijavanja također se može vidjeti drvo po drvo. Na jedan klik mišem, stranica Baysics Nature Explorers također pruža projekcije za budućnost. Područja u kojima bi božikovina, na primjer, mogla rasti pod daljnjim jednim i dva stupnja zagrijavanja prikazana su crvenom bojom – što istraživači očekuju da će se dogoditi ako se emisije ugljičnog dioksida samo umjereno povećaju do 2050. odnosno 2100. godine.

Jedna od najvidljivijih promjena u Alpama zbog klimatskih promjena je razvoj glečera. Glaciolozi (stručnjaci za glečere) smatraju da je potpuno topljenje „vječnog leda” neizbježno u narednih 20 do 30 godina; polovina glečerskog područja Bavarske je već izgubljena. Austrijski glečeri se također tope brže nego ikad – austrijski Alpi bi mogli ostati bez leda najkasnije za 50 godina.

Ne samo da su se zime promijenile, promijenila su se i ljeta, kaže Walter: „U ovom kraju, gdje živim 54 godine, nikada nije bilo 30 stepeni ljeti – ali posljednjih godina 30 stepeni je postala prosječna ljetna temperatura ovdje. Na primjer, pošto živimo dosta visoko u planinama, na prosječnoj nadmorskoj visini od 900-1100 metara, ljeti nikada nismo imali otvorene bazene. Postojali su samo zatvoreni bazeni, a mi smo se kupali u hladnim planinskim jezerima. To se potpuno promijenilo. Ovo može zvučati kao problem luksuza, ali naravno utiče i na druge nivoe”, kaže Walter. Linija drveta se pomera. „Klimatske promjene pomjeraju drvored“, a to je problem jer „alpski pašnjaci zarastaju ako se ne ispaše“.

Kako temperature rastu, šumska linija raste i alpski pašnjaci nastavljaju rasti osim ako nema dovoljno životinja za ispašu. Prva posljedica klimatskih promjena u planinskim regijama je da drveće na granici drveća sada raste mnogo brže nego u prošlosti. Linija drveća u planinama još se nije pomaknula prema gore na način koji je vidljiv laicima, ali brži rast je prvi znak, kaže u intervjuu botaničar i stručnjak za planine Christian Körner sa Univerziteta u Bazelu u Innsbrucku, Austrija.

„Ako drveće tako dobro napreduje na granici rasta, bilo bi moguće i da raste više“, rekao je Körner. Ali budući da drveće raste relativno sporo na toj visini, značajan pomak u njihovoj životnoj granici neće biti vidljiv najmanje 50 godina. „Linija drveća uvijek zaostaje jedan do dva stoljeća za klimom.“

Kao poljoprivrednik i šumar, Walter je navikao na promjene u prirodi: „Kao poljoprivrednik, uvijek se morate prilagoditi prirodi. Šuma je uvijek nešto živo, stalno u pokretu.“ Kako temperature rastu, šume se šire sve više i više – i to brzo. Walter je uvjeren: „Zbog zatopljenja, zbog klimatskih promjena, šuma je pod pritiskom novih biljaka, koje ranije nisu rasle na ovim visinama. Šuma subalpske smrče zapravo je ugrožena činjenicom da se bukva približava odozdo i sve se pretvara u mješovite šume. Moglo bi se reći da je lijepo, mješovita šuma je lijepa. Ali posebne karakteristike šume subalpske smreke, koja je optimalno stanište za divljeg luka, na primjer, mogle bi postati sve rijede i izumrijeti.“

„Planine postaju previše obrasle. Prelijepi pejzaži iznad šumske linije, gdje imamo prekrasan pogled, a krave mirno pasu, sve je previše zaraslo.“ Kako kaže Jörg Ewald sa Univerziteta primijenjenih nauka Weihenstephan-Triesdorf: „Imali bismo plus četiri diplome u odnosu na 1850. – to je ono što mnogi naučnici misle da je najvjerojatnije. Teško da možemo nešto učiniti da to spriječimo. Ovo što radimo klimi je ludilo. To je kao tempirana bomba koja nam eksplodira pred očima!“

Osim šumarstva, Walter se bavi i farmom i ima mnogo muznih krava. „Kako planine postaju zarasle, ne samo da prelijepi pejzaži nestaju iznad šumske granice, odakle bismo inače imali sjajan pogled, već i tamo gdje su krave mirno pasle, sve raste.“

Austrija ima jedan od najvećih udjela planinskih područja u Evropskoj uniji. Oko 39% svih poljoprivrednih i šumarskih gazdinstava

(isključujući čiste alpske farme) u Austriji klasificirana su kao planinska gospodarstva. Napuštanje alpskog pašnjaka ili planinske farme oduvijek je bilo tabu u porodici Walters, ali sve više farmera razmišlja o tome. "Na kraju krajeva, mi živimo održivost generacijama i pokušavamo dati primjer i budućim generacijama. Ovako obično misle farmeri. Održivo i dugoročno."

Planinari se još uvijek gazduju i naravno njima treba upravljati, ali trend je negativan. Potrebne su nove strategije – i za Waltera i njegovu djecu. Većina planinskih farmera u pokrajini Štajerskoj već su poljoprivrednici sa pola radnog vremena. Tako i Walterova djeca vide budućnost. Jedno od Walterove djece vodi organski vođenu farmu s drvenim štalama i kravama iz slobodnog uzgoja. Osim što je poljoprivrednik, on je i nastavnik u obližnjoj poljoprivrednoj školi. Organske farme su ekološki prihvatljivije, ali on ne može živjeti na njima sam.

Poljoprivrednici igraju vitalnu ulogu u privredi u cjelini. Oni proizvode pravu i svježnu hranu i tako garantuju regionalnu sigurnost snabdijevanja; zajedno sa zaštitom klime, ovo je važna društvena misija. Austrija je prepoznala egzistencijalnu potrebu poljoprivrednika, a postoje brojne subvencije, bez kojih većina austrijskih (planinskih) farmera ne bi mogla preživjeti. Ovo je također dobar način i još jedna važna funkcija javnih fondova: omogućavaju pristupačnu hranu za sve. I još uvijek mogu osigurati pristojan prihod za farme. Ali, kako Walter kaže: „Sve je rjeđe da djeca kažu: 'Da, i ja želim biti farmer.' Sve veći zahtjevi, propisi i zakoni osigurali bi da se umiranje farmi nastavi."

Zbog toga je još važnije da svi radimo zajedno i pomognemo u spašavanju naše planete. Walter kaže da je jedno rješenje za spašavanje planinske poljoprivrede, pored aktivne individualne zaštite klime, implementacija pravila i zakona kako bi se ispunili klimatski ciljevi do 2030. godine. To mogu učiniti samo same vlade.

Kad dođe kiša

Sarina priča iz Ugande

Ulrike Eveline Dziurzynski

Studija slučaja
Uganda

Webinar
Razumijevanje
klimatskih migracija

Sarina priča, kao što je to često slučaj kada se govori o klimatskim migracijama, je intersekcijska akumulacija mnogih društvenih kategorija i njihovih odgovarajućih izazova, kao što su ekonomija, obrazovanje, pitanje žena i, između ostalog, promjena klime.

Posljednje četiri godine Sarah živi u kampu za preseljenje u istočnoj Ugandi. Ona ima 37 godina i majka je troje djece, čija imena počinju na slovo „A”. Sarah je odrasla uz roditelje, koji su se brinuli za nju i trudili se da joj pomognu u školovanju. Uz pomoć roditelja i strica, završila je srednju školu, a kasnije se školovala za medicinsku sestru. Za svoje roditelje kaže da su uvijek bili spremni da se suoče s izazovom plaćanja školarine, iako im je to bilo teško. Na kraju je diplomirala.

Međutim, uprkos svom medicinskom obrazovanju, Sari je bilo teško pronaći dobro plaćen posao. Suočena s ovom teškoćom i činjenicom da njezin posao u lokalnoj nevladinoj organizaciji nije odgovarao njezinim potrebama, objasnila je da je odabrala drugačije rješenje: brak. Iako ne ulazi u detalje o svom suprugu, ona spominje da su živjeli u udaljenom poljoprivrednom području u istočnoj Ugandi, koje ona naziva „skrivenim mjestom”. Tu je utjecaj klimatske krize na Sarin život postao očigledan.

„*Kiša bi padala od jutra do večeri*”, kaže Sarah, opisujući period jake kiše u 2019. To je izazvalo veliko klizište koje je uništilo njezin dom i oduzelo živote mnogih ljudi koje je poznavala. Preživjeli, uključujući Saru, smješteni su u kamp u koji se selila nekoliko puta u posljednje četiri godine. Za svoj trenutni dom kaže da nema mnogo osnovnih stvari, kao što su medicina i infrastruktura, i općenito ga opisuje tužnim.

Međutim, jedna stvar koju nova lokacija nudi je plodno tlo, mnogo bolje nego u njezinom prethodnom domu. Ali ovoga puta zemlju su zahvatile dugotrajne i intenzivne suše. Sarah objašnjava koliko su redovne padavine ključne za njihove usjeve, jer omogućavaju uzgoj raznih kultura kao što su kukuruz, grah, suncokret i kikiriki.

„*Kad bi kiša padala svaka tri mjeseca, mogli bismo posaditi različite stvari*”, objašnjava Sarah. Ali u ovom trenutku to je više igra na

sreću. „Ako dođu jake kiše, morate biti spremni da sadite, što god da imate – samo posadite.” Međutim, Sarah nastavlja: „Danima ne pada kiša, gubimo dragocjeno sjeme, što dovodi do nesigurnosti vezane za hranu.”

Kišna sezona od ožujka do lipnja bila je oskudna, a druga sezona izgleda još gore. Čini se paradoksalno da ju je previše kiše dovelo u ovu situaciju, a sada je u problemu zbog nedostatka kiše. Klima koja se mijenja donosi i nepodnošljive vrućine i obilje komaraca. Mreže protiv komaraca koje imaju ne mogu ih spriječiti, uzrokujući neprospavane noći i bolesti, posebno kod djece. U njezinom starom domu komarci su bili manji problem zbog hladnije klime.

Ali kako se nositi s ovim problemima? Sarah kaže da bi jedno rješenje bilo da se posadi veliko drveće kako bi se stvorila hladovina za uzgoj. Ona sugerira da bi uspostavljanje šeme gravitacijskog toka za osiguravanje vode za proizvodnju omogućilo ljudima u tom području da proizvode hranu tijekom cijele godine. Uz korištenje ovakvih sustava, voda se kreće uz pomoć gravitacije u sustav cjevovoda. Osim što se izbjegava kontaminacija, također se smanjuje vrijeme i rizik za one koji moraju ići po vodu.

Sarah kaže da bi drugo rješenje bilo naći drugi posao. Sarah ne želi biti farmer. Svoje medicinsko znanje želi iskoristiti za pomoć drugim ljudima. To je slučaj čak i u njezinoj trenutnoj situaciji. Daje savjete bolesnim susjedima njeguje njihovu djecu. „Ono što me najviše boli je to što sam gubila vrijeme na školovanje i što su ga moji roditelji morali platiti”, rezimira Sarah. Njezina frustracija je očigledna. Ipak, ona želi dobro obrazovanje za svoju djecu i ističe da je važno da idu u školu.

Sarina priča je jedinstvena, ali ne i iskustvo nošenja s klimatskim promjenama. Klimatska kriza pogađa tisuće Ugandanaca svake godine, uzrokujući unutrašnje i vanjske migracije. Sarah je iskusila i poplave i suše, dva ekstremna klimatska događaja, a posljedice klimatskih promjena i dalje utječu na njezin život, živote njezine djece i mnoge druge. Što donosi budućnost, Sarah ne zna, ali nastavlja pomagati i brinuti se o potrebama drugih ljudi. „Što možemo učiniti? Možemo samo jedni drugima pomoći”, kaže ona. Njezine riječi nisu uzaludne: njezina priča je dokaz svakodnevnice istine o klimatskim promjenama za njezinu obitelj i mnogobrojne druge u sličnim okolnostima.

Biti agent promjene u Boliviji

Estefania Cavalie

Studija slučaja
Bolivija

Povratak korijenima –
klimatske promjene
u Boliviji

Mario Suárez je urbanistički arhitekt rođen i odrastao u La Pazu, u Boliviji. Kasnije se specijalizirao za savjetovanje u vezi s okolinom. Međutim, njegovo drugo zanimanje je kazalište. Jedan je od osnivača i glavnih glumaca Mita'wi kazališta. Kroz svoj rad, imao je priliku svjedočiti, izravno i neizravno, utjecajima na okolinu i klimu s kojima se njegova zemlja suočava. Na primjer, jedan od glavnih problema s kojima se Bolivija danas suočava je krčenje šuma, posebno na istoku zemlje. S povećanjem naseljenosti u većim gradovima na istoku, velik dio šume se počeo sijeći kako bi se zadovoljila potreba za stanovanjem.

Simptomi klimatske migracije u Boliviji

Migracija je teška tema u Boliviji jer je siromaštvo latentni problem za mnoge obitelji. Nemaju mogućnost ili resurse za selidbu u druge zajednice ili gradove. Ljudi koji su prisiljeni seliti se žive u nehumanim uslovima, budući da ovise o svojim dnevnim приходima u svojoj trenutnoj situaciji. Osim toga, mnogi od njih žive u ekstremnom siromaštvu i moraju se prilagoditi ne samo izazovu migracije, već i nepovoljnim uvjetima mjesta, kao što su zagađenje rijeka i često loše upravljanje otpadom. Sve to otežava Bolivcima dobar kvalitet života. U trenutnim uvjetima, narušava im se zdravlje, obiteljska stabilnost i sposobnost za pronalazak posla.

U Boliviji, uglavnom u andskoj regiji, prirodna jezera se gube, što je prilično alarmantno jer su praktički izgubljena jezera koja su imala bogatu raznolikost riba i od kojih mnogi građani ovise. Jedno od tih jezera je jezero Poopó, smješteno u gradu Oruro. Smatra se da su ga klimatske promjene, fenomen El Niño i masivna i nekontrolirana ekstrakcija vode za poljoprivredu, industriju i rudarstvo uništili. Danas obitelji koje su nekad živjele uz ovo jezero traže nove

moгуćnosti za uzdržavanje, budući da nisu u mogućnosti nastaviti s radom ili održati kvalitetu života zbog nedostatka ovog jezera. Nažalost, ni vlada ni mediji nisu pridavali odgovarajuću važnost gubitku takvih razmjera za zemlju. „Svi se ponašamo kao da se ništa nije dogodilo, ali ako analiziramo situaciju ljudi koji žive oko ovog jezera, njihov način života u potpunosti ovisi o njemu”, ističe Mario.

Na istom području Anda, zima je nekada dolazila između svibnja i srpnja, kada je protok rijeka bio vrlo nizak. Važno je naglasiti da su klimatske promjene sada utjecale na sezone. Ove godine (2023.), dolazak mraza je pomaknut na kraj ožujka, a obilan snijeg u kolovozu, dok je obično dolazio između siječnja i veljače svake godine. Kada obitelji u ruralnim područjima nemaju adekvatne uvjete, gube svoju stoku, poput ovaca ili deva, peradi i drugih. Ovi gubici u sektoru i kontinuirana potražnja za lokalnom hranom ili tekstilnim proizvodima također utječu na povećanje cijena na tržištu diljem zemlje.

Osim toga, fenomen El Niño, koji se odnosi na zagrijavanje površine oceana ili natprosječne temperature površine mora u središnjem i istočnom tropskom Pacifiku, odgovoran je za poplave i klizišta koja uništavaju usjeve ljudi. Iako se radi o meteorološkom fenomenu koji nije posljedica klimatskih promjena, ne može se zanemariti da će globalno zatopljenje pogoršati efekte klimatskih promjena, čineći El Niño još razornijim. Ovaj fenomen obično najteže pogađa obitelji s niskim приходima, pri čemu neki od njih gube sve. Također utječe na poljoprivrednu proizvodnju, dok ceste i autoceste počinju kolabirati zbog klizišta. To utječe na korištenje ovih glavnih cesta od strane građana, privatnih prijevoznih firmi, dobavljača proizvoda i drugih. Iako se može tvrditi da su ovo dovoljni razlozi za selidbu stanovnika ovih zajednica, obično imaju vrlo malo financijskih resursa za to. To im otežava napuštanje svojih kuća, gdje su živjeli generacijama i gdje se odvija veći dio njihovog rada i svakodnevnih aktivnosti.

Drugi ekološki problem u Boliviji

Bolivija je izrazito ovisna o ciklusima vode, što je čini potpuno ovisnom o istočnom sektoru zemlje, gdje se nalaze velike šumske površine. U tom smislu, krčenje šuma oštećuje vodeni ciklus, ostavljajući vrlo malo vode na zapadu Bolivije. Suše na nekim mjestima su nepovratne, pa je ovo vrlo zabrinjavajuće. „Rekao bih da vlasti danas ne poduzimaju mjere kako bi se nosile s ogromnim krčenjem šuma

koje se odvija na istoku”, kaže Mario. To uključuje i veliku borbu protiv zagađenja rijeka, uglavnom uzrokovanog rudarstvom. To je prilično alarmantno jer ne šteti samo fauni, već i domorodačkim populacijama koje žive u Amazoniji. Oni su potpuno ovisni o ovim rijekama i drugim resursima, budući da su glavni izvor njihovog izdržavanja -ribolov i poljoprivreda. Predstavnici ovih zajednica sada pozivaju vlasti da odmah djeluju protiv ovih kooperativa za eksploataciju zlata.

Godine 2020. Mario je imao priliku raditi u jednoj od općina na ruralnom području Irupana, smještenom između doline i planinskih lanaca Anda. Na tom području postoje obitelji koje žive isključivo od poljoprivrede. Jedan od tih ljudi je gospodin Donato Mamani, kojeg je imao priliku upoznati dok je radio i živio u Irupani. Donatov projekt fokusirao se ne samo na usjeve, već i na uzgoj lokalnih riba poput *trucha*. Ali, nažalost, ovaj rad je uništen kada je grupa odlučila iskopavati rudnike jer je ovo područje prilično bogato zlatom. Od tada su otvorene nove rudarske kooperative, koje su praktički onečistile sve rijeke oko sebe. Kao u slučaju gospodina Mamani, ovo je također utjecalo na mnoge druge ljude koji žive u okolnim malim zajednicama. Iako su pokušali pronaći nove načine za dobivanje čiste vode i mogućnost nastavka svojih svakodnevnih aktivnosti, poput korištenja spremnika za pitku vodu, bilo je nemoguće održati ovo tijekom vremena.

Osim toga, postoji otprilike 36 rudarskih kooperativa u sektoru Bastilla i Mane. Sve su privatno vlasništvo. Najnepovoljnija stvar je što samo dvije od ovih kooperativa ispunjavaju zahtjeve ekološkog zakonodavstva. Neformalnost i nepažnja ovih privatnih kooperativa imaju utjecaj na okolinu u kojoj djeluju, dovodeći do neodržive eksploatacije područja. Kao rezultat toga, rijeke iz kojih crpe vodu su presušile, i iako vlada pokreće projekte za opskrbu stanovništva mikroirigacijskim sustavima, oni ne pokrivaju cijelo stanovništvo tog sektora. Veliki dio ove situacije posljedica je činjenice da samo nekoliko zajednica ima pristup zemljištu, što otežava dolazak pomoći do njih. A bez pristupa mostovima za prijevoz, to znači da moraju hodati 2 do 3 sata. Očito, to ih izolira od dugoročne potpore.

Ove priče ne ostavljaju ravnodušnima one bliske Mariu, poput njegovog mlađeg brata koji radi u rudarstvu. Većina vlasnika ovih rudarskih firmi su stariji ljudi koji regrutiraju mlade ljude u dobi od 15 do 25 godina koji žele zarađivati u tom sektoru. Njima se obećava

privlačna plaća iznad minimalne, s pogodnostima i čak udjelom u godišnjem prometu rudnika. Praktički im se prodaje lažna ideja o tome kakav je ovaj posao, a nemaju pojma kako je raditi u neistraženim rudnicima. Često nemaju odgovarajuću opremu, poput alata za sprječavanje izlaganja materijalima štetnim po njihovo dugoročno zdravlje. Kao rezultat toga, mnogi od tih mladih ljudi dosegnu dob od samo 45 ili 50 godina, a mnogi pate od bronhitisa, bolesti pluća i raka, da navedemo samo nekoliko. Mario vjeruje da rudarske kooperative iskorištavaju mlade ljude koji su entuzijastični u početku dobro plaćenog radnog života. Radnici obično rade 15 dana i imaju 5 dana odmora, tijekom kojih su potpuno izloženi mineralima i metalima poput žive, olova i sumpora.

Kao rezultat toga, nekoliko poznatih građevinskih firmi gradi kuće na istoku Bolivije, pljačkajući učinkovito hektare šume s obećanjem boljeg i ekološki prihvatljivijeg načina života s vegetacijom i čistim zrakom. Ovaj društveni fenomen tjera ljude da kupe te kuće ili zemljišta, ne razmišljajući o posljedicama svojih odluka i želja, čak ni o prethodnom studiju utjecaja na okolinu prije izgradnje ili uništavanja neprepoznatljivih prirodnih područja koja bi se trebala smatrati prirodnim rezervatima. U potrazi za „boljim životom”, oni oštećuju prirodna područja i oduzimaju domove mnogim ljudima koji su generacijama živjeli u tim područjima.

Kazalište kao ključni element u komunikaciji s građanima Bolivije

Riječ „Mit'awi” znači „vrijeme” na jeziku Quechua. Mario je odabrao ovaj naziv za svoje kazalište, ili kako on kaže, za svoju drugu strast, što jasno predstavlja trenutak „zamrznutog vremena” kada je publika uronjena u predstavu. Publika se lako može poistovjetiti sa stvarnim problemima koji odražavaju stvarnost njihove zemlje. Spomenuto kazalište je izvelo niz predstava kako bi promoviralo građansko obrazovanje o pitanjima poput nasilja nad ženama, migracije i okoliša. Druge predstave uključivale su „Život rudara u XXI stoljeću”. Osim pružanja novih saznanja o važnim pitanjima s kojima se zemlja suočava, kazalište također dira srca publike. Dva najvažnija problema nedavno su bila krčenje šuma i nekontroliran lov na jaguare i andske lisice u Amazoni. Nažalost, uvjerenje da „rep lisice može donijeti sreću” dovelo je do bezobzirnog lova na lisice. Ovi činjenični podatci poslužili su kao osnova za predstavu „Leyenda”, koja prikazuje interakciju između lisice i jaguara i ilustrira kako krčenje

šuma i bezobzirni lov ne utječu negativno samo na njih kao vrstu, već i na nas kao civilizaciju i okolinu u kojem živimo. Predstava je pružila priliku za povećanje empatije publike, istovremeno naglašavajući potrebu za učenjem odraslih i djece o važnosti zaštite okoline i ekosustava koji ih podržava. Na kraju, budući da većina ljudi nikada nije imala priliku vidjeti živu predstavu, glavni cilj bio je predstaviti kazalište ruralnim područjima.

Nada usprkos izazovima i akcije za promjenu društva

Mario nije izgubio nadu unatoč velikim izazovima s kojima se suočava njegova domovina. Naprotiv, ima snažnu viziju kako postići promjene koje želi vidjeti u narednim godinama. Po njegovom mišljenju, savršen recept za promjenu je podizanje svijesti građana, posebno među djecom i mladima koji će voditi budućnost zemlje. Vjeruje da ova pitanja pogađaju svakoga, bez obzira na socijalnu klasu, etničku pripadnost, dob itd.

Iako državne akcije za ublažavanje ekoloških problema u Boliviji nisu bile dovoljne da osiguraju dobrobit svojih građana ili zemlje, postoje građanski pokreti i projekti koji traže kolektivnu transformaciju društva kako bi postigli promjene i ostavili zemlju u kojoj buduće generacije mogu živjeti. Dvije od tih inicijativa su kampanja za čišćenje jezera Titicaca, u kojoj sudjeluju organizacije i mladi ljudi i pomažu u raznim zadacima čišćenja; i Senda Verde, koja spašava i štiti divlje životinje izbavljene iz ilegalne trgovine i uništavanja staništa.

Mario vjeruje da je jedna od glavnih promjena koje treba provesti u Boliviji poboljšanje kvalitete života svojih građana. S boljom kvalitetom života govorimo o boljem obrazovanju, češćim i kvalitetnijim resursima, stabilnijoj ekonomiji i kvalitetama koje otvaraju mogućnosti ljudima da se razvijaju u svom okruženju. To bi omogućilo ljudima da razmišljaju o pitanjima poput klimatskih promjena, građanske svijesti i mentalnog zdravlja. Prije svega, tvrdi, kultura i umjetnost su koncipirane kao sredstva komunikacije i izražavanja za građane, te za osnaživanje glasova ljudi.

Ukradeni snovi

Azra Zahirović

Studija slučaja
Mjanmar i Bangladeš

**Vidi, on opet igra odbojku
mlad je, prosto svjestan
život je lak, život je tu.
Ali jedan trenutak, zvuk
Odnese uspomene
zna- to je još jedan dan
Tu su računi za platiti
Dok valovi odnose
Njegove snove daleko...**

Svi se borimo da pronađemo pravi put u ovom modernom i kompliciranom svijetu. Žurimo s jedne stvari na drugu, bombardirani informacijama, lako je izgubiti naš kompas. Čujemo vijesti, ali ih također brzo zaboravljamo, i jednostavno nemamo vremena povezati se s pričama ili problemima drugih ljudi. Zato je ova priča pokušaj da zaustavimo što god da radimo i posvetimo nekoliko minuta slušanju priča drugih. Da probudimo empatiju u svima nama i podsjetimo se da nismo sami na ovom svijetu.

Ovo je priča o čovjeku koji je izgubio sve, a istovremeno je priča o toliko ljudi iz Mjanmara. Ciklon Nargis 2008. godine ostavio je za sobom smrt, uništenje i tugu. Glasine su se širile o uništenju cijelih gradova i rezultirajućom smrću ili ozljedama stotina hiljada ljudi.

Saw Bee One živio je svoj život mirno, završavajući i obrađujući svoje poljoprivredno zemljište u svom rodnom selu. Život nije bio lak, ali njegova obitelj bila je s njim. Oženio se i njegova supruga rodila mu je prvo dijete. Bili su sretni. Onda je došla noć Nargisa, i nikada neće zaboraviti te trenutke. U roku od nekoliko sati, njegov dom i sve što je radio godinama je nestalo. Ali gubitak njegova djeteta bio je za njega najteži događaj. Oni su razdvojeni kako je veliki val došao i voda je rasla. Pokušao je pronaći svoje četverogodišnje dijete i pomoći mu, ali nije imao snage. Izgubio je i svoju majku i druge članove obitelji istog dana. Nakon gubitka više od 25 članova obitelji, njegova supruga je godinama patila od depresije i anksioznosti.

Kao i svi ostali pogođeni Ciklonom Nargis, uspjeli su preživjeti naj-traumatičnije iskustvo svojih života. Ali, ono što ih čini jedinstvenima je borba za vlastiti život koja je uslijedila. Odlučili su napustiti selo nakon što su čekali pet dana na pomoć i nisu dobili nikakvu pomoć ni od koga. Nisu imali novca, pa je Saw Bee One-ova supruga hrabro odlučila prodati kosu na cesti kako bi kupili hranu i nastavili dalje. Stigli su u grad Hpa-An koji je bio u groznom stanju. Bili su prisiljeni sve započeti ispočetka bez ikakve organizacijske pomoći. Mladi par je uspio skupiti hrabrost usprkos silnom očaju. Prije nego što je pronašao svoj trenutni posao, koji zahtijeva da svakodnevno nosi vreće riže dok radi u tvornici rižom, obavljao je različite poslove i pomagao drugima. Iako je posao fizički zahtjevan, uspijeva uzdržavati svoju obitelj. I njegova supruga radi, iako samo povremeno kako bi mogla podržavati obitelj.

Danas imaju četiri kćeri koje simboliziraju i njihovu najveću nadu i najveći strah. Vjeruju da će, obrazovanjem i bez potrebe da rade za druge, imati bolju budućnost u Mjanmaru. S druge strane, brinu se da bi katastrofa ponovno mogla udariti i ugroziti život njihove djece.

Međutim, ako ga danas pitate bi li napustio Mjanmar, i dalje će reći da ne bi donio takvu odluku. Navikao je na svoju domovinu, ali više od svega vezan je za svoju obitelj. Nakon tolikih gubitaka shvatio je koliko je važno biti s ljudima koje voli, koliko je važno držati obitelj na okupu.

Zato Saw Bee One želi jednog dana prestati raditi za druge i otvoriti nešto svoje ili započeti posao kao taksist, iako osjeća da se promjene događaju izuzetno sporo. Frustriran je sustavom, ali ne izražava svoj bijes. Posvećuje sav svoj trud i vrijeme radu i skrbi za svoju obitelj. U toj borbi, za njega nema opuštanja i slobodnog vremena.

Ali kad se Saw Bee One usudi sanjariti, zamišlja sebe kao čovjeka s vlastitim biciklom i mogućnošću igranja odbojke u slobodno vrijeme. Ja se nadam da će jednog dana njegovi snovi postati stvarnost...

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

UMANOTERA

The Slovenian Foundation for Sustainable Development

CEPS Projectes Socials
<http://www.asceps.org>

Sufinansira
Evropska unija